

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

MENNESKE-
RETTIGHEDER
I DANMARK

STATUS 2015-16
ET SAMMENDRAG

MENNESKE-
RETTIGHEDER
I DANMARK

STATUS 2015-16
ET SAMMENDRAG

MENNESKERETTIGHEDER I DANMARK
STATUS 2015-2016
ET SAMMENDRAG

Tilrettelæggelse: Jonas Christoffersen (ansv.), Louise
Holck, Christoffer Badse, Louise Marie Jespersen,
Emil Kiørboe og Lise Garkier Hendriksen.

ISBN: 978-87-93241-74-9
EAN: 9788793241749

Layout: Hedda Bank
Tryk: Toptryk Grafisk

© 2016 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres
til ikke-kommerciel brug med tydelig angivelse af
kilden.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så
tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer,
korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke
kontraster. Vi arbejder på at få flere tilgængelige
pdf'er. Læs mere om tilgængelighed på
www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

	FORORD	4
1	INTRODUKTION TIL MENNESKERETTEN	5
2	GENNEMFØRELSE AF MENNESKERETTEN	7
3	ASYL	10
4	BØRN	14
5	DATABESKYTTELSE	18
6	ETNISK OPRINDELSE	21
7	FAMILIELIV	23
8	FORVALTNINGENS KONTROL	26
9	FRIHEDSBERØVELSE	28
10	HANDICAP	32
11	KØN	35
12	MAGTANVENDELSE	38
13	RELIGION	41
14	RETFÆRDIG RETTERGANG	44
15	RETTEN TIL BOLIG	47
16	STATSBORGERSKAB	50
17	UDDANNELSE	53
18	UDVISNING OG UDLEVERING	56
19	UREGISTREREDE MIGRANTER	58
20	VÆBNET KONFLIKT	60
21	YTRINGS- OG FORSAMLINGSFRIHED	63
22	ÆLDRE	66

FORORD

Institut for Menneskerettigheder kan nu med denne statusrapport for fjerde gang udgive et overblik over de vigtigste menneskerettighedsudfordringer i Danmark.

En forudsætning for at kunne beskytte og fremme menneskerettighederne er at have overblik over, hvordan det står til på alle væsentlige områder og systematisk følge udviklingen. At overvåge og rapportere om menneskerettighedssituationen i Danmark er netop en af Institut for Menneskerettigheders helt centrale opgaver som Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution.

Vores statusrapport består af 22 delrapporter med emner der spænder fra asyl, databeskyttelse, familieliv, over frihedberøvelse, køn og til blandt andet udvisning og ældre. Hertil kommer dette sammendrag, der i kort form giver et indblik i de 22 delrapporters beskrivelse af den seneste udvikling og de vigtigste anbefalinger. Delrapporterne, der hver er på 25-50 sider, kan hentes på vores hjemmeside: menneskeret.dk/status.

Vi lægger vægt på at være i dialog med vores omverden. Derfor har vi i år valgt at høre civilsamfundet om indholdet af delrapporterne. Vi har fået flere relevante bemærkninger fra vores høringspartnere, og det vil vi gerne sige tak for. Vi håber fortsat at modtage forslag til emner og tilføjelser, der kan forbedre statusrapporten. Du kan skrive til os på statusrapport@menneskeret.dk.

Vi håber, at Status 2015-16 vil bidrage til at sætte fokus på og styrke arbejdet med menneskerettigheder i Danmark.

Jonas Christoffersen
Direktør

KAPITEL 1

INTRODUKTION TIL MENNESKERETTEN

DANMARKS MENNESKERETLIGE FORPLIGTELSE

Danmark har tilsluttet sig en række menneskeretlige forpligtelser. Nationalt beskytter grundloven en række centrale menneskerettigheder. Internationalt har Danmark indgået en række aftaler (konventioner/traktater) om beskyttelse af menneskerettigheder. Disse aftaler hører under forskellige organer, særligt FN, Europarådet og EU.

TO FORMER FOR RETTIGHEDER

Der skelnes i menneskeretten mellem borgerlige og politiske rettigheder på den ene side og økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder på den anden side. Rettighederne er indbyrdes forbundne, men der er væsentlige forskelle på, hvordan de bliver gennemført. Uanset hvilke type rettigheder der er tale om, må der ikke diskrimineres. Ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og retten til en retfærdig rettergang er eksempler på borgerlige og politiske rettigheder. Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder er for eksempel retten til sundhed og retten til en tilstrækkelig levestandard.

FORTOLKNING AF MENNESKERETTIGHEDER

Den internationale menneskeret er baseret på principper om, at statens indgreb i rettigheder skal være lovlige og proportionelle.

Kravet til lovligheden (legalitetsprincippet) indebærer, at indgreb i de beskyttede rettigheder skal have grundlag i national ret, og være offentliggjort, fordi retstilstanden skal være forudsigelig for borgerne.

I proportionalitetsvurderingen indgår på den ene side hensynet til beskyttelsen af rettigheder og på den anden side hensynet til modstående samfundsmæssige interesser. Afvejningen beror på en juridisk vurdering af betydningen af de modstående interesser: Hvor vigtig er rettigheden, hvor alvorligt er indgrebet i individets rettighed, hvor vigtigt er det forfulgte formål/den modstående interesse, og hvor stor betydning har indgrebet for varetagelsen af formålet/den modstående interesse.

Forbudet mod diskrimination betyder, at en person eller en persongruppe ikke må behandles ringere end andre uden saglig begrundelse.

OVERVÅGNING AF MENNESKERETTIGHEDERNE

Når en konvention eller en traktat er blevet vedtaget af en international organisation, for eksempel FN, skal organisationens medlemsstater beslutte, om de vil bindes af aftalen. Det sker, når de ratificerer aftalen. Herefter er staten forpligtet til at efterleve aftalens indhold i statens nationale lovgivning og praksis.

I FN-regi bliver der holdt øje med, at medlemsstaterne overholder de menneskeretlige forpligtelser, som de har påtaget sig. Det sker navnlig via komitéer knyttet til konventionerne og gennem FN's Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR) og FN's særlige procedurer.

Under Europarådet er der etableret flere overvågningsorganer, for eksempel Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD), som giver alle personer mulighed for at håndhæve deres rettigheder.

I EU kaldes menneskerettigheder oftest for grundlæggende rettigheder. EU-domstolen og Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder overvåger, at rettighederne bliver overholdt.

Danmark beskytter, overvåger og håndhæver menneskerettighederne på flere niveauer. Enhver kan kræve, at de internationale aftaler, som Danmark har ratificeret, bliver overholdt af offentlige myndigheder, og der kan rejses

sag ved de danske domstole, hvis en eller flere bestemmelser i aftalerne er krænket. Rettighederne kan påberåbes af parterne og anvendes af danske domstole. Dette gælder også krænkelser af menneskerettigheder, der følger af grundloven og anden national lovgivning.

Institut for Menneskerettigheder har til opgave at bidrage til at beskytte og fremme menneskerettighederne. Dette sker i samspil med de internationale kontrolmekanismer samt andre nationale overvågningsorganer, for eksempel Folketingets Ombudsmand.

Læs den fulde tekst på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 2

GENNEMFØRELSE AF MENNESKERETTEN

Den 21. januar 2016 blev Danmark eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd i den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). UPR er et bedømmelsessystem, hvor enhver af FN's medlemsstater rapporterer om og eksamineres i den samlede menneskerettighedssituation i medlemsstaten af de andre medlemsstater.

Som optakt til Danmarks UPR-eksamen afholdt Institut for Menneskerettigheder og Udenrigsministeriet i februar 2015 fire folkehøringer. Her havde borgere mulighed for at give deres mening til kende om, hvordan det går med menneskerettighederne i Danmark.

I marts 2015 afholdt Grønlands Selvstyre, Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder en lignende folkehøring i Nuuk, og i maj 2015 arrangerede Færøernes Landsstyre en folkehøring på Færøerne. Det fremgår af den færøske UPR-rapport, at Færøerne vil undersøge muligheden for at oprette en national menneskerettighedsinstitution på Færøerne.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Danmark tiltrådte den 7. oktober 2015 den individuelle klageadgang til FN's Børnekomité.
- Den 1. januar 2016 trådte lov om digitalisering af retsprocessen mv. i kraft. Loven betyder, at der nu kan etableres en gratis og offentligt tilgængelig domsdatabase. Domsdatabasen vil i sin første version indeholde hovedparten af afsagte domme i civile sager og udvalgte domme i straffesager.

NYE UDFORDRINGER

- Lovforslag sendes fortsat i høring med for korte høringsfrister og uden en tilstrækkelig gennemgang af menneskeretten. Et enkelt væsentligt lovforslag fra november 2015, der vedrørte håndtering af flygtninge- og migrantsituationen, blev hastebehandlet uden at høringsparter blev inddraget.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 OG STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- FN's kvindekommité (CEDAW-kommitéen) afgav i marts 2015 en række anbefalinger til Danmark på en bred vifte af områder, herunder ligestilling, vold mod kvinder, menneskehandel, uddannelse, arbejdsforhold mv. Kommitéen anbefalede blandt andet, at Danmark inkorporerer FN's Kvindekonvention.
- FN's racediskriminationskommité afgav i maj 2015 en række anbefalinger til Danmark på navnlig udlændinge- og asylretsområdet. Kommitéen anbefalede også, at Danmark inkorporerer racediskriminationskonventionen, og dermed gør konventionen til en del af dansk ret.
- FN's torturkommité afgav i december 2015 en række anbefalinger blandt andet vedrørende områderne frihedsberøvelse og asyl. Kommitéen anbefalede blandt andet, at Danmark gør tortur strafbart som en selvstændig forbrydelse, og at Danmark inkorporerer Torturkonventionen.
- Europarådets ekspertgruppe om indsatsen mod menneskehandel (GRETA), der overvåger medlemslandenes implementering af Europarådets konvention om indsatsen mod menneskehandel, besøgte Danmark i maj 2015. Ekspertgruppens anbefalinger til Danmark er endnu ikke offentliggjort.
- I januar 2016 blev Danmark som nævnt ovenfor eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd (UPR). Danmark modtog 199 anbefalinger, blandt andet på områderne asyl og indvandring samt ligebehandling. Ud af i alt 199 anbefalinger har Danmark i april 2016 accepteret 120 anbefalinger fuldt ud, mens 14 anbefalinger er blevet delvist accepteret.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Internationale menneskerettigheds-konventioner indeholder begrænset regulering af, hvordan menneskerettighederne i praksis skal overføres til det nationale retssystem, blot beskyttelsen af menneskerettighederne er effektiv. Staterne har derfor stor valgfrihed til at beslutte, hvordan de vil sikre en tilstrækkelig menneskeretlig beskyttelse.

Gennemførelsen af menneskerettigheder i Danmark kan styrkes på en række områder. I delrapporten om "Gennemførelse af Menneskeretten" kan du læse mere om følgende temaer:

- Tiltrædelse af menneskeretlige aftaler
- Inkorporering
- Menneskeretlig handlingsplan og systematisk overvågning af menneskerettighederne
- Revision af grundloven, ligebehandlingslovgivningen og udlændingeloven.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- tager initiativ til at indføre et forbud mod diskrimination uden for arbejdsmarkedet på grund af handicap, religion, seksuel orientering og alder.
- i samarbejde med Færøerne etablerer en national menneskerettighedsinstitution for Færøerne.
- tager initiativ til at inkorporere FN's menneskeretlige kernekonventioner i dansk ret.
- indarbejder et fast punkt i lovforslag om forslagens konsekvenser i forhold til menneskeretten.
- udarbejder en national handlingsplan for menneskerettigheder, der blandt andet følger op på internationale anbefalinger om menneskerettigheder, og som forankres tværministerielt.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 3

ASYL

I slutningen af 2014 var der 59,5 mio. fordrevne på verdensplan, heraf 38,2 mio. internt fordrevne, 19,5 mio. flygtninge og 1,8 mio. asylansøgere. Ud af de 19,5 mio. flygtninge hører 14,4 mio. under FN's Flygtningehøjkommissariatets (UNHCR) mandat, der vedrører mennesker som opholder sig uden for deres hjemland, og som har behov for beskyttelse på grund af blandt andet forfølgelse og konflikt. I midten af 2015 er tallet estimeret til at være 15,1 mio. Heraf kommer størstedelen (4,2 mio.) fra Syrien. Langt de fleste flygtninge befinder sig fortsat i nærområderne. I midten af 2015 var der eksempelvis registreret 1,8 mio. syrere i Tyrkiet, 1,2 mio. i Libanon og 628.800 i Jordan.

Ud over de mange flygtninge fra Syrien er konflikter og politisk undertrykkelse i en række andre lande også med til at skabe en historisk alvorlig flygtningesituation. Det stigende antal flygtninge skal også ses i sammenhæng med et faldende internationalt bistandsniveau og manglende mulighed for at forsørge sig i nærområdelandene.

Flygtningesituationen har i 2015 ført til en kraftig stigning i antallet af flygtninge, der

rejser mod Europa, og der har været en markant stigning i antallet af asylansøgere i Danmark og resten af Europa. I 2015 søgte 1,2 millioner førstegangsansøgere asyl i EU, hvilket var mere end en fordobling i forhold til 2014. 21.225 personer søgte asyl i Danmark i 2015 mod 14.792 i 2014. Stigningen har blandt andet betydet, at asylansøgere må vente lang tid mellem indrejse og første interview i Udlændingestyrelsen. I september 2015 gav et større antal indrejsende, som ikke søgte asyl, ligeledes en række udfordringer i Danmark.

Flygtningesituationen har også medført fokus på grænserne, både EU's eksterne og interne. Danmark har indført og forlænget en midlertidig grænsekontrol ved den tyske grænse. Derudover indgik EU i marts 2016 en meget omdiskuteret aftale med Tyrkiet vedrørende blandt andet returnering af asylansøgere fra Grækenland og genbosætning i EU af syriske asylansøgere i Tyrkiet.

I januar 2016 vedtog Folketinget endnu en lovændring som led i regeringens nye asylpakke fra november 2015. Ændringen betyder blandt andet, at politiet kan beslaglægge asylansøgers penge og

værdigenstande for at dække udgifterne af deres ophold, ligesom kriterierne for at udvælge kvoteflygtninge er ændret, så der bliver lagt vægt på pågældendes integrationspotentiale. Lovforslagets del om adgangen til at fratage penge og værdigenstande mødte stor kritik, både nationalt og internationalt. Men den alvorligste ændring var en udskydelse af familiesammenføring til 3 år. Se delrapporten "Familieliv" som behandler emnet retten til familiesammenføring for personer med midlertidig beskyttelsesstatus.

NYE UDFORDRINGER

- I august 2015 og marts 2016 vedtog Folketinget nye regler om indførelse af en integrationsydelse for personer, der ikke har opholdt sig i Danmark i syv af de seneste otte år. Reglerne er blevet mødt med stor kritik, fordi de kan skade integrationen og føre til forskelsbehandling af flygtninge og danske statsborgere.
- I september 2015 gik Folketingets Ombudsmand ind i en sag om annoncer i udenlandske aviser om ændringer i reglerne for ophold i Danmark. Ombudsmanden udtalte kritik, fordi informationerne om den danske asylordning ikke var retvisende.
- For at forbedre myndighedernes mulighed for at kunne håndtere særlige og akutte tilfælde af tilstrømning af flygtninge og migranter, vedtog Folketinget i november 2015 en ændring af udlændingeloven, som blandt andet gav mulighed for at frihedsberøve med henblik på registrering af asylansøgere og mulighed for, at udlændinge-, integrations- og boligministeren i særlige tilfælde kan suspendere kravet om domstolsprøvelse inden for tre døgn. Vi kritiserede reglerne for at give mulighed for at træffe beslutninger i strid med Danmarks internationale forpligtelser.
- I februar 2016 meddelte udlændinge-, integrations- og boligministeren, at asylansøgere under 18 år ikke må bo med en ægtefælle eller samlever på asylcentre. En række organisationer, herunder Institut for Menneskerettigheder, kritiserede dette, blandt andet fordi der ikke foretages en konkret vurdering i den enkelte sag af, hvorvidt en adskillelse er i overensstemmelse med retten til familieliv.
- Folketingets Ombudsmand var i februar 2016 sammen med DIGNITY og instituttet på et uanmeldt besøg i det nedlagte statsfængsel i Vridsløselille, hvor eksempelvis udlændinge, som skal rejse ud af Danmark, eller udlændinge, hvis sag om asyl skal behandles af myndighederne, kan frihedsberøves for at sikre deres tilstedeværelse. Ombudsmanden udtrykte alvorlig bekymring over forholdene, herunder over manglende information, kommunikation og menneskelig kontakt og anbefalede, at der blev indført screeninger for tortur og risiko for selvmord.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 OG STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- I 2015 modtog Danmark i en række tilfælde kritik fra internationale organer i forbindelse med konkrete sager mod Danmark. Sammenlignet med tidligere år, har der været en stor stigning i antallet af klagesager ved FN's menneskerettighedskomiteer, hvor Flygtningenævnet har truffet afgørelse. I perioden fra 2004 til og med første halvår af 2015 afgjorde FN's komitéer 15 sager, hvoraf der i fire sager blev udtalt kritik. Ifølge Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet afgjorde komitéerne i 2. halvår af 2015 15 sager og udtalte kritik i otte sager.
- På baggrund af Torturkomitéens eksamination af Danmark i november 2015, vedtog komitéen en række anbefalinger til Danmark, blandt andet om at sikre systematisk screening og helbredsmæssig undersøgelse af personer, som mener at være udsat for tortur, samt frihedsberøvelse af asylansøgere og torturofre, herunder om forholdene under frihedsberøvelsen.
- Derudover blev Danmark i januar 2016 eksamineret ved FN's Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). Eksaminationen resulterede i en række anbefalinger på udlændingeområdet, herunder om at inddrage barnets bedste i asylsager, om frihedsberøvelse af børn, adgangen til familiesammenføring og konfiskation af flygtninges værdigenstande.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

På asylområdet er der en række forhold, hvor Danmark kan forstærke indsatsen for at beskytte og fremme rettighederne for asylansøgere og personer med opholdstilladelse på grund af asyl. I delrapporten om "Asyl" kan du læse om følgende temaer:

- Overførelse af asylansøgere til et andet medlemsland efter Dublin-forordningen
- Uledsagede mindreårige asylansøgere
- Frihedsberøvelse, herunder frihedsberøvelse af sårbare asylansøgere
- Berostillelse af tvangsmæssig udsendelse

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at Justitsministeriet:

- sikrer, at frihedsberøvelse af asylansøgere m.v., herunder mindreårige og andre særligt sårbare personer, sker under passende forhold, og at frihedsberøvelse undlades, hvis der ikke kan findes passende faciliteter og forhold.
- sikrer, at der forud for eller i umiddelbar tilknytning til frihedsberøvelsen foretages en obligatorisk og mere omfattende helbredsundersøgelse af alle asylansøgere, som politiet har til hensigt at frihedsberøve, herunder inddrager læger, psykologer mv., samt sikrer adgang til kvalificeret tolkning. Resultatet af undersøgelsen skal indgå i vurderingen af, hvorvidt den pågældende kan frihedsberøves og under hvilke forhold.

Vi anbefaler også, at regeringen:

- undersøger, hvilke konsekvenser det har for uledsagede mindreåriges udvikling og velvære at blive meddelt midlertidig opholdstilladelse, der som udgangspunkt ophører ved det fyldte 18. år, samt overvejer, om der på den baggrund er grund til at ændre reglerne om varigheden af opholdstilladelsen som uledsaget mindreårig.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 4

BØRN

Overgrebspakken, der trådte i kraft i 2013, er i 2015 blevet evalueret på en række områder. Overgrebspakken indeholder klare regler for, at kommunerne tidligt i sagsbehandlingen skal inddrage barnet for hurtigt at opdage og stoppe overgreb. Ankestyrelsen konkluderer, at der både i kommunerne, hos børnehuse, politi og sygehusvæsen er tilfredshed med initiativerne, der giver en bedre beskyttelse og håndtering af overgreb mod børn. Der er dog fortsat en stor andel af sager, hvor der blev fundet fejl i sagsbehandlingen.

Danmark har valgt en særlig ordning for at fremme og overvåge børns rettigheder. Ordningen er fordelt på tre instanser: Børns Vilkår, Børnerådet og Ombudsmandens Børnekontor. Ordningen, der trådte i kraft i 2012, har været kritiseret af forskellige børneorganisationer for at være for kompliceret at overskue for børn. I 2015 gennemgik Socialministeriet ordningen i dialog med de tre parter og andre interessenter. Ministeriet konkluderede, at ordningen er blevet gennemført, som det var forudsat, men parterne vil arbejde for større synlighed og mere systematisk henvisningspraksis. Der er også blevet bevilget flere midler til

Ombudsmandens Børnekontor og til Børns Vilkår blandt andet for at udvide åbningstiden for Børnetelefonen.

De kommunale Børn og Unge-udvalg skal efter ændring af serviceloven den 1. oktober 2015 afgøre ændringer af anbringelsesstedet for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, når der ikke er samtykke fra den der har forældremyndigheden og/eller fra den unge. Samtidig er aldersgrænsen for, hvornår den unge skal give samtykke, nedsat fra 15 til 12 år.

Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget) afgav betænkning i marts 2015. I november 2015 aftalte regeringen og en række partier at følge udvalgets anbefaling om at vedtage nye regler om magtanvendelse over for anbragte børn og unge. Folketinget har efterfølgende vedtaget en ny lov om voksenansvar over for anbragte børn og unge, som træder i kraft 1. januar 2017.

Det fremgår af den nye psykiatrilov fra 2015, at hvis den/de, der har forældremyndighed, giver informeret samtykke til psykiatrisk behandling

af et barn under 15 år, foreligger der ikke tvang. Under Folketingets udvalgsbehandling af lovforslaget fandt et enigt udvalg anledning til at understrege, at tvangsfiksering slet ikke bør anvendes over for mindreårige. Indgreb skal registreres, og afdelingens overlæge har pligt til at indberette indgreb udført over for børn under 15 år til Statens Serum Institut. Indberetningen skal ske, selvom indgrebet er foretaget med forældrenes samtykke. Desuden skal de mindreårige og deres forældre have tilbudt en opfølgende samtale, når behandlingen er slut. Reglerne vil blive evalueret om tre år.

Ombudsmands Børnekontor vil i 2016 besøge en stor del af de børn og unge, som er indlagt på psykiatriske afdelinger for at få et indtryk af, hvordan den nye psykiatrilov fra 2015 virker. Der vil blandt andet være fokus på at forebygge og nedbringe tvangsfiksering og på, hvordan de indlagte børn og unge bliver inddraget i beslutninger og får medbestemmelse.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Psykiatriloven er efter en langvarig proces blevet ændret. Efter loven sker indlæggelse, ophold og behandling på psykiatrisk afdeling på baggrund af informeret samtykke efter reglerne i sundhedsloven, medmindre andet følger af psykiatriloven. Det medfører blandt andet, at 15-17 årige, som ikke samtykker i behandlingen, er omfattet af psykiatriloven, og dermed har de retssikkerhedsgarantier, der følger af denne lov. Der skal ikke længere foretages en modenhedsvurdering af denne patientgruppe, og der skal derfor heller ikke indhentes samtykke til behandling fra forældrene.
- Danmark har den 7. oktober 2015 tiltrådt den valgfrie protokol til FN's Børnekonvention, som giver enkeltpersoner adgang til at klage, hvis de mener, at deres rettigheder er blevet krænket. Protokollen gælder dog ikke for Færøerne og Grønland, som FN's Menneskerettighedsråd anbefalede i forbindelse med UPR.
- Der er afsat 129 mio. kr. årligt på finansloven for perioden 2015-2017 til at styrke det forebyggende arbejde med udsatte børn og unge under overskriften 'Indsats – Livslang Effekt'.
- På finansloven 2015 og frem til og med 2019 er der afsat knap 70 mio. kr. årligt til at give børn og unge under 25 år, som har haft en opvækst i familier med alkohol- og stofmisbrug, gratis rådgivning og samtaleterapi som et landsdækkende tilbud. Puljen forventes derefter forlænget.
- Serviceloven er ændret for at yde en stærkere indsats mod asocial adfærd. Det skal ske ved etablering af netværkssamråd.
- Serviceloven er ændret, så kompetencen til at afgøre spørgsmål om ændringer

i anbringelsesgrundlag er flyttet fra forvaltningen til Børn og Unge-udvalget. Aldersgrænsen for, hvornår barnet skal samtykke, er sat ned til 12 år.

- Mindreåriges retsstilling er blevet styrket med ændring af psykiatriloven. Ombudsmandens Børnekontor følger udviklingen, og loven bliver evalueret efter tre år.
- Foreløbige tal fra Kriminalforsorgen tyder på en nedgang i anvendelsen af strafcelle over for 15-17-årige. I de første tre kvartaler af 2014 blev strafcelle over for unge mellem 15 og 17 år anvendt i 18 tilfælde, mens det i første halvår af 2015 skete tre gange.
- Antallet af straffelovsovertrædelser begået af unge mellem 15 og 17 år er i perioden 2005-2014 faldet med 45 procent.

UDFORDRINGER

- Der er eksempler på, at kommuner i socialsager træffer ulovlige beslutninger for at spare penge. Folketingets Ombudsmand har de senere år undersøgt flere af denne type sager.
- Kommunernes behandling af sager om overgreb mod børn har en høj frekvens af fejl. Ankestyrelsen har gennemgået godt 100 sager, hvor næsten halvdelen ikke levede op til lovens krav på væsentlige punkter.

- Flere børn med alvorlige problemer bliver anbragt i plejefamilier. Plejefamilierne har derfor behov for bedre uddannelse.
- Der er fortsat behov for fokus på sager, hvor børn bliver frihedsberøvet, såvel inden for som uden for strafferetsplejen.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 OG STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- Danmark blev i 2015 vurderet af flere FN-komitéer, herunder Torturkomitéen. Komitéen anbefalede blandt andet Danmark at forbyde isolationsfængsling af mindreårige og at forbyde brugen af isolation (strafcelle) som disciplinærstraf.
- Da Danmark blev eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd i januar 2016 ved den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR), blev det anbefalet at introducere alternativer til varetægtsfængsling af mindreårige, at undgå at børn afsoner i voksenfængsel og at forbyde isolationsfængsling af børn. Det blev endvidere foreslået at udvide Ombudsmandens Børnekontors mandat og ressourcer til også at omfatte rådgivning og retshjælp i flere sager.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til børns rettigheder. I delrapporten om "Børn" kan du læse om følgende temaer:

- Beskyttelse af børn mod overgreb
- Børn som sekundært ramte
- Børn og unges forhold under anbringelse uden for hjemmet
- Frihedsberøvelse af børn på grund af kriminalitet
- Frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen og anden magtanvendelse over for børn

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at kommunerne:

- sikrer, at deres overgrebsberedskab omfatter psykiske overgreb og vanrøgt på linje med fysiske og seksuelle overgreb.
- sikrer, at alle plejefamilier modtager uddannelse og supervision, og får den nødvendige støtte i form af kurser og hyppige besøg fra myndighederne.

Vi anbefaler også, at regeringen

- tager initiativ til at ændre lovgivningen, så personale i sundhedssektoren sikrer information og relevant støtte til børn, der er nære pårørende til alvorligt syge patienter eller misbrugere, der er i kontakt med sundhedsvæsenet.
- tager initiativ til at indføre et forbud mod isolation af børn inden for strafferetsplejen.
- tager initiativ til at ændre lovgivningen, så socialtilsynet skal bekræfte modtagelsen af indberetninger om magtanvendelse over for de pågældende børn og unge og deres forældre samt anbringelsesstedet. Socialtilsynet skal tilkendegive, om den anvendte magt efter tilsynets opfattelse har været tilladt eller ikke-tilladt.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 5

DATABESKYTTELSE

Retten til privatliv og databeskyttelse har fyldt meget i den offentlige debat de senere år, både internationalt og i Danmark. Ikke mindst efter amerikaneren Edward Snowdens afsløringer af efterretningstjenesternes massive dataindsamling og -udveksling.

Det har på FN-niveau sat skub i FN-resolutioner om retten til privatliv i en digital tidsalder. FN's Højkommissær for Menneskerettigheder iværksatte i 2014 en høring om overvågningsrelateret lovgivning og tilsyn på tværs af FN's medlemsstater, som resulterede i en række anbefalinger på området.

Databeskyttelse har også været højt på dagsordenen i EU. I oktober 2015 fandt EU-Domstolen den såkaldte Safe Harbor-ordning ugyldig, blandt andet fordi databeskyttelsesniveauet i USA ikke var tilstrækkeligt. Kommissionen og USA indgik i februar 2016 en ny aftale, "Privacy Shield". I december 2015 blev Rådet og Parlamentet enige om et udkast til den nye databeskyttelsesforordning, der sammen med et direktiv om behandling af personoplysninger på det strafferetlige område udgør EU's nye databeskyttelsespakke. Forordningen stiller blandt andet krav til, at databeskyttelse indtænkes i it-arkitekturen

("privacy by design") og øger fokus på it-sikkerhed hos både offentlige og private institutioner og virksomheder. Pakken er vedtaget i april 2016.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- I årevis skete der automatisk videregivelse af data om diagnosticering af visse sygdomme fra praktiserende læger til Dansk AlmenMedicinsk Database (DAMD). Indberetningen var begrænset til diabetes og senere også KOL, hjertesvigt og depression. Den vedrørte derfor alene en "nærmere afgrænset" patientgruppe i overensstemmelse med sundhedsloven. På et tidspunkt begyndte der imidlertid at ske automatisk indberetning af alle diagnoser. Der var dermed ikke længere tale om en nærmere afgrænset patientgruppe, og indberetningen var derfor i strid med sundhedsloven. Spørgsmålet var herefter, om de ulovligt indberettede oplysninger alligevel skulle overføres til Rigsarkivet, hvilket gav anledning til stor debat. I maj 2015 blev dette endeligt afvist, og databasen blev slettet.

- I juli 2015 udnævnte FN's Menneskerettighedsråd den første særlige rapportør for retten til privatliv.
- I december 2015 blev EU-Parlamentet og Rådet enige om et kompromisforslag til den nye databeskyttelsesforordning, der på flere områder styrker borgernes rettigheder og stiller et øget krav til it-sikkerhed.

NYE UDFORDRINGER

- I 2015 kom det frem, at Politiets Efterretningstjeneste (PET) i flere år, uden hjemmel, har indhentet oplysninger om flypassagerer (Passenger Name Record) via SKAT. Muligheden for dette blev indført i 2015. Men problemet er, at PET indhenter oplysningerne via SKAT, der indsamler oplysninger uden for eget myndighedsområde, og dermed oplysninger, de ikke selv har behov for.
- I 2015 fik Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) adgang til at overvåge danske borgere i udlandet, hvis der er bestemte grunde til at formode, at vedkommende deltager i aktiviteter, der kan indebære eller forøge en terrortrussel mod Danmark. FE har ikke hidtil kunne behandle oplysninger om danske borgere, men det kan de nu – med et lavere mistankekrav end i den øvrige strafferetspleje og uden et tilstrækkeligt tilsyn.
- I forlængelse af EU-domstolens underkendelse af logningsdirektivet satte Justitsministeriet spørgsmålstegn ved, hvorvidt de danske regler om sessionslogging var egnede til at opnå deres formål, og besluttede i juni 2014 at afskaffe reglerne. Regeringen arbejdede i 2015-16 på at genindføre sessionslogging uden forinden at evaluere de gældende regler. I marts 2016 meddelte regeringen imidlertid, at sessionslogging i det omfang, regeringen havde påtænkt, vil være for dyrt at indføre. Rigspolitiet og Justitsministeriet arbejder derfor videre på et alternativ.
- Regeringen besluttede i oktober 2015 at nedlægge det udvalg af uvildige eksperter, der skulle have gransket den danske antiterrorlovgivning.
- Folketingets Rets- og Kulturudvalg besluttede i juni 2014 at nedsætte en parlamentarisk arbejdsgruppe, der skulle undersøge mulighederne for en bedre datasikkerhed. Arbejdsgruppen afgav i januar 2015 sin endelige beretning med en række anbefalinger om blandt andet offentlige myndigheders behandling af personoplysninger og tilsynet med databeskyttelse i offentlige myndigheder og private virksomheder. Der er endnu ikke fulgt op på arbejdsgruppens anbefalinger.
- Vi har tidligere peget på nogle af de menneskeretlige problemer, der er forbundet med placeringen af Center for

Cybersikkerhed under Forsvarets Efterretningstjeneste (FE). Med vedtagelsen af lov om net- og informationssikkerhed blev Center for Cybersikkerhed tillagt en række tilsynsbeføjelser over for udbydere af net og tjenester, herunder adgang til at gennemføre tilsynsbesøg uden retskendelse. Dette rejser igen spørgsmålet, om det er berettiget at undtage centret fra de forvaltningsretlige krav, der stilles til andre tilsynsmyndigheder.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til borgeres ret til beskyttelse af deres data og kommunikation. I delrapporten om "Data-beskyttelse" kan du læse om følgende temaer:

- Logning
- Sociale medier
- Databeskyttelse i den offentlige forvaltning
- Cloud computing
- Efterretningstjenesterne og cybersikkerhed

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- tager initiativ til en uafhængig evaluering og analyse af de danske logningsreglers overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 og EU-chartrets artikel 7 og 8, der omhandler databeskyttelse og privatlivets fred. Evalueringen bør blandt andet inddrage og vurdere alternative og mere afgrænsede modeller.
- tager initiativ til en samlet gennemgang af den danske antiterrorlovgivning.
- foretager en kortlægning og systematisk vurdering af det samlede tilsyn med efterretningstjenesterne, herunder Center for Cybersikkerhed.

Vi anbefaler også, at Datatilsynet:

- undersøger, hvordan det danske tilsyn med sociale mediers opbevaring og udveksling af personoplysninger kan skærpes.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 6

ETNISK OPRINDELSE

Beskyttelsen mod diskrimination på grund af race eller etnisk oprindelse er sikret i lovgivningen både inden og uden for arbejdsmarkedet. Mange oplever imidlertid at blive udsat for diskrimination på grund af deres etniske oprindelse. Generaliseringer, fordomme og negative stereotyper øger risikoen for ikke alene diskrimination af individer, men også polarisering og stigmatisering af en hel befolkningsgruppe.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Efter instituttets undersøgelse om lige adgang til sundhed og et vedvarende fokus på området trådte et forbud mod brug af børn som tolke i sundhedsvæsenet i kraft den 1. maj 2015.
- Dansk Selskab for Indvandrersundhed (SIS) blev stiftet i 2015. Formålet med selskabet er at fremme sundheden blandt flygtninge, indvandrere og asylansøgere og udvikle sundhedsvæsenets indsats for at reducere den stigende ulighed i sundhedstilstanden. Initiativgruppen bag selskabet omfatter blandt andet Forskningscenter for Migration, Etnicitet og Sundhed ved Københavns

Universitet, de indvandrermedicinske hospitalsklinikker i Odense og Hvidovre, Dansk Røde Kors og Rigshospitalets børneafdeling.

- Det overordnede ansvar for at bekæmpe hadforbrydelser, herunder at udgive den årlige oversigt over antallet af hadforbrydelser, er blevet flyttet fra Politiets Efterretningstjeneste til Rigspolitiet. Rigspolitiet har etableret en monitoreringsordning på hadforbrydelsesområdet, som skal sikre et overblik over området, viden om problemets omfang og udvikling samt sikre den rigtige håndtering af sagerne. En sådan monitoreringsordning har ikke tidligere eksisteret, ligesom der længe har været behov for en bedre registrering af og opgørelse over antallet af hadforbrydelser. PET opgav i 2015 at udarbejde sin rapport over hadforbrydelser, idet PET vurderede, at tallene ikke ville være retvisende.

NYE UDFORDRINGER

- I august 2015 og marts 2016 vedtog Folketinget nye regler om integrationsydelse for personer, der ikke har opholdt sig i Danmark i syv af de seneste otte år. Reglerne

er blandt andet blevet kritiseret for at skade integrationen og forskelsbehandle flygtninge og danske statsborgere.

- Regeringen har fremsat lovforslag om at indføre et loft over ydelsen til modtagere af integrationsydelse, uddannelseshjælp eller kontanthjælp samt et skærpet rådighedskrav for modtagere af integrationsydelse, uddannelseshjælp eller kontanthjælp ("225-timers regelen"). Reglen antages at ramme personer, der ikke er født i Danmark, særligt hårdt.
- I 2015 udkom en kortlægning af diskrimination på det private boligmarked. Den konkluderer, at diskrimination af nydanskere finder sted på det private boligmarked for lejeboliger, og at det særligt rammer nydanske mænd.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til at implementere princippet om ligebehandling og ikke-diskrimination uanset race eller etnisk oprindelse. I delrapporten om "Etnisk Oprindelse" kan du læse om følgende temaer:

- Arbejdsmarkedet
- Adgang til sundhed
- Ligebehandling af grønlændere i Danmark
- Hadforbrydelser
- Adgang til tolkning

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at:

- Regeringen udarbejder en national handlingsplan til bekæmpelse af hadforbrydelser.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet fremmer, at der oprettes en tolkeuddannelse rettet specifikt mod de vigtigste flygtninge- og indvandrersprog. Formålet med uddannelsen er at sikre et højt sprogligt niveau, kendskab til relevante fagudtryk samt færdigheder i tolkning, herunder tolketeknik og tolkeetiske regler.
- Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet etablerer en certificeringsordning, så tolke certificeres efter endt uddannelse eller på baggrund af en prøve i tolkning og sprog.
- Social- og Indenrigsministeriet støtter en stærkere organisering og repræsentation af grønlændere bosat i Danmark.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 7

FAMILIELIV

Retten til familieliv er en rettighed, der blandt andet har stor betydning på udlændinge- og familiesammenføringsområdet. Ændringer i lovgivning, praksis mv. indeholder ofte en henvisning til retten til familieliv, eventuelt i sammenhæng med andre rettigheder eller beskyttede persongrupper.

Særligt er reglerne om familiesammenføring blevet strammet i 2015 med henblik på at gøre det mindre attraktivt for udlændinge at søge til Danmark. Fokus på asylområdet har også betydet, at den forventede maksimale sagsbehandlingstid i blandt andet sager om familiesammenføring er blevet forlænget.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Den 22. december 2015 afsagde Østre Landsret en dom om familiesammenføring og diskrimination af personer med handicap. Sagen omhandlede en herboende dansk statsborger, som på grund af en hjerneskade havde modtaget kontanthjælp inden for de seneste tre år. Østre Landsret fandt med henvisning til FN's Handicapkonvention, at

den herboende ægtefælle ikke skulle opfylde udlændingelovens selvforsørgelseskrav, da et sådant krav sammenholdt med hans handicap ville forhindre ham i at nyde sin ret til familieliv på lige fod med andre. Udlændingenævnet har anket dommen til Højesteret.

NYE UDFORDRINGER

- Folketinget vedtog i april 2015 regeringens forslag om at lempe adgangen til at iværksætte tvangsbortadoptioner af børn. Tvangsadoption kan foretages på trods af et velfungerende samvær mellem de biologiske forældre og børnene, når forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og det af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst bliver vurderet at være bedst for barnet. Ændringen medførte en lempelse af beviskravet for, at forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. De seneste ændringer rammer primært forældre med handicap og børn af forældre med handicap. De retssikkerhedsmæssige

problemstillinger forbundet med et lempet beviskrav sammenholdt med indgrebets intensitet over for hensynet til kontinuitet og stabilitet i opvæksten medfører risiko for uforholdsmæssige indgreb i børn og forældres ret til familieliv.

- I januar 2016 vedtog Folketinget endnu en lovændring som led i regeringens nye asylpakke fra november 2015. Ændringen betyder blandt andet, at retten til familiesammenføring for personer med midlertidig beskyttelsesstatus som udgangspunkt udskydes fra et år til tre år. Derudover blev gebyrer på ansøgninger om familiesammenføring genindført. Særligt ændringen om at udskyde retten til familiesammenføring mødte stor kritik, både nationalt og internationalt.
- I februar 2016 meddelte udlændinge-, integrations- og boligministeren, at asylansøgere under 18 år ikke må bo med en ægtefælle eller samlever på asylcentre. En række organisationer og Institut for Menneskerettigheder har kritiseret dette, blandt andet fordi det ikke i den enkelte sag bliver vurderet, om en adskillelse er i overensstemmelse med retten til familieliv.

DANSKE FORHOLD ER I STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- I januar 2016 blev Danmark eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd ved den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). Danmark fik 199 anbefalinger, herunder også vedrørende udskydelse af familiesammenføring for personer med midlertidig beskyttelsesstatus i tre år.
- I maj 2016 afsagde Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols storkammer en dom vedrørende den såkaldte 28-årsregel (nu 26-års regel), som fritager personer, der har haft dansk statsborgerskab i 28 år (nu 26 år), fra tilknytningskravet i familiesammenføringsager. Tilknytningskravet betyder, at parternes samlede tilknytning skal være større til Danmark end til et andet land. Flertallet af dommerne fandt, at reglen var diskriminerende.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til beskyttelsen af retten til familieliv. I delrapporten om "Retten til familieliv" kan du læse om følgende temaer:

- Familiesammenføring
- Retten til at være forældre

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- tager initiativ til at ophæve udlændingelovens regler om, at personer, som får asyl på grund af midlertidig beskyttelsesstatus, som udgangspunkt ikke kan opnå familiesammenføring de første tre år.
- tager initiativ til ændring af adoptionslovens betingelser for tvangsadoption, så tvangsadoption alene må ske, når der foreligger afgørende hensyn til barnet, men derimod ikke, når de biologiske forældre og barnet har et velfungerende samvær, som er barnets og forældrenes eneste mulighed for at opretholde et familieliv.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 8

FORVALTNINGENS KONTROL

Selvom grundloven foreskriver, at myndighedernes adgang til privat ejendom som udgangspunkt kræver retskendelse, har myndighederne gennem årene fået stadigt flere muligheder i lovgivningen for at skaffe sig adgang til privat ejendom uden retskendelse. I 2014 var antallet 264, i 2015 var det 266, og i februar 2016 var antallet 271.

Justitsministeriet udarbejder en årlig redegørelse om forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb. Af redegørelserne fra henholdsvis 2015 og 2016 fremgår det, at der i 2013 blev foretaget i alt 1.130 kontrolbesøg på Skatteministeriets område, mens tallet var 1.567 i 2014. SKAT's kontrol af byggearbejder på privat grund indgår hverken i den ene eller anden opgørelse, selvom der i perioden fra 1. juli 2012 til august 2015 blev gennemført i alt 823 kontroller. SKAT har ingen fuldstændig oversigt over hvor mange kontroller, der har ført til sigtelse for overtrædelse af skatte- og afgiftslovgivningen. Dette er SKAT først begyndt at registrere i 2015. Ud af 76 kontroller i 2015 har kun fire resulteret i påbud, og ingen har ført til regulering.

Institut for Menneskerettigheder fandt det derfor positivt, at den nye regering i oktober 2015 fremsatte forslag til lov om ophævelse af SKAT's adgang til at kontrollere byggearbejder på privat grund.

I september 2014 tog Rigsrevisionen initiativ til at undersøge samarbejdet mellem kommunerne og Udbetaling Danmark. Rigsrevisionen afgav beretning i maj 2015. Rigsrevisionen vurderede, at kommunerne og Udbetaling Danmark generelt havde sikret et effektivt samarbejde om vejledning og bistand til borgerne, selvom der endnu ikke forelå nogen viden om borgernes tilfredshed.

Derimod fandt Rigsrevisionen det utilfredsstillende, at der fortsat ikke var etableret et effektivt samarbejde om kontrol af udbetalte sociale ydelser. Statsrevisorerne nåede til samme konklusion i deres beretning, men – som Beskæftigelsesministeren fremhævede – forventes den øgede adgang til at udveksle oplysninger mellem kommunerne og Udbetaling Danmark og den øgede adgang til registersamkøring at forbedre situationen. Af Rigsrevisionens beretning fremgår i øvrigt, at Udbetaling Danmark i 2013 og 2014 startede i alt 1.009 kontrolsager på deres egne sagsområder. I 20 procent af sagerne (202 sager) blev der startet en kontrolsag, mens det i kun 6 procent af sagerne (61 sager) blev sandsynliggjort, at der var tale om fejludbetaling, og i 14 procent af det samlede antal sager (141 sager) kunne der ikke dokumenteres fejludbetaling.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Efter kritik fra blandt andre Institut for Menneskerettigheder af SKAT's mulighed for at kontrollere byggeaktiviteter af erhvervsmæssig karakter på privat grund, fremsatte regeringen i oktober 2015 forslag om at ophæve beføjelsen. Loven blev vedtaget i december 2015. Institutets anbefalinger fra sidste år er blevet imødekommet.

NYE UDFORDRINGER

- Antallet af muligheder – såkaldte lovhjemler – for forvaltningsmyndigheder til at gennemføre kontrolbesøg uden retskendelse er steget fra 264 besøg i 2014 til 271 besøg i februar 2016.
- Folketinget vedtog i april 2015 en lov om ændring af lov om Udbetaling Danmark. Loven overflyttede myndighedsansvaret for yderligere områder, blandt andet fleksydelse og delpension, fra kommunerne til Udbetaling Danmark, så Udbetaling Danmarks beføjelser og adgang til register-samkøring endnu en gang blev udvidet.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer forbundet med forvaltningsmyndighedernes kontrol i relation til den menneskeretlige beskyttelse af privatlivet og personoplysninger. I delrapporten om "Forvaltningens kontrol" kan du læse om dette tema:

- Kontrol med offentlige ydelser

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- tager initiativ til at lovregulere kommunernes observation i det offentlige rum af borgere, der modtager sociale ydelser. Kontrollen er i dag alene begrænset af det forvaltningsretlige proportionalitetsprincip.
- tager initiativ til at ændre lov om Udbetaling Danmark, så der bliver fastsat regler om orientering af borgeren, når denne figurerer på en undringsliste, samt særlige regler for berigtigelse og eventuel sletning af oplysningerne på listen. Det vil give borgeren mulighed for at forhindre opstart af en egentlig kontrolsag.

Vi anbefaler også, at Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering:

- udvider sin opgørelse over lufthavns-kontroller, så opgørelsen fremadrettet ikke kun indeholder antal oprettede sager, men også det samlede antal kontrollerede personer, antal tilbagebetalings-sager og sager om sanktioner i øvrigt, så kontrolaktionernes effektivitet kan gøres op.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 9

FRIHEDSBERØVELSE

Frihedsberøvelse er et af de mest intensive indgreb, en borger kan blive udsat for. Det er derfor et grundlæggende menneskeretligt princip, at frihedsberøvelse skal anvendes som sidste udvej. I 2014 og 2015 har der været et markant fald i antallet af indsatte i de danske fængsler og arresthuse. Dette skal dog ses på baggrund af, at der tidligere i dette årtusinde skete en større stigning i antallet af indsatte. Stigningen medførte en række væsentlige udfordringer i Kriminalforsorgens institutioner i form af meget høj belægning eller decideret overbelægning. Der er i de senere år sket en positiv tendens hen imod en øget brug af alternativer til fængselsstraf i form af samfundstjeneste og elektronisk fodlænke.

Det danske fængselssystem er blandt andet karakteriseret ved, at man har et væsentligt antal åbne fængselspladser – en afsoningsform, der er mindre indgribende end at blive indsat i lukkede fængsler. Dertil kommer, at man i Kriminalforsorgen har en målsætning om at etablere en god kommunikation og kultur mellem de indsatte og de ansatte. Samtidig er den danske varetægtspraksis dog præget af et meget restriktivt regime, der ofte indskrænker den

indsattes muligheder og frihed mere end selv afsoning i et lukket fængsel. Isolation, som fængslerne råder over, er et af de mest intensive indgreb, en demokratisk stat kan anvende over for sine borgere i fredstid. Isolation er et slags fængsel i fængslet. Brugen af visse isolationsformer er stadig udbredt og anvendes rutinemæssigt i Kriminalforsorgens institutioner.

Frihedsberøvelse af asylansøgere og deres forhold under frihedsberøvelse har også været på dagsordenen i 2015 og starten af 2016. Folketinget vedtog blandt andet en ændring af udlændingeloven i november 2015, som gav mulighed for at frihedsberøve asylansøgere med henblik på registrering, ligesom der blev indført en mulighed for at suspendere kravet om domstolsprøvelse inden for tre døgn. Der er endvidere lagt op til at øge anvendelsen af frihedsberøvelse over for afviste asylansøgere og udlændinge uden lovligt ophold. Vi har kritiseret reglerne, fordi de giver mulighed for at træffe beslutninger i strid med Danmarks internationale forpligtelser.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- I løbet af de seneste år er der sket et mærkbart fald i fangebefolkningen og dermed i belægsprocenten i Kriminalforsorgens institutioner. Det er en særdeles positiv tendens, der er fortsat i 2015.
- Der er ligeledes sket et mærkbart fald af varetægtsfængslede i Kriminalforsorgens institutioner fra 2014 til 2015.
- Brugen af isolation under varetægt i medfør af retsplejeloven (isolationsfængsling) er fortsat på et historisk lavt niveau.
- Fængslede børns rettigheder er fortsat blevet styrket i 2015, hvor transportstøtte ved besøg samt forældreprogram for indsatte med børn, er indført.
- Brugen af isolation i form af ubetinget strafcelle ligger fortsat på et højt niveau og er steget markant siden begyndelsen af dette årtusinde.
- Mange sidder stadig i såkaldt frivillig isolation (frivillig udelukkelse fra fællesskabet) i de danske fængsler og arresthuse.
- Et væsentligt antal indsatte bliver udsat for vold eller trusler fra medindsatte, og kvindelige indsatte er i fare for seksuel chikane fra medfanger.
- Et væsentligt antal fængselsbetjente oplever at blive udsat for vold eller trusler fra indsatte.
- Et stort antal indsatte i Kriminalforsorgens institutioner har psykiske problemer, og et væsentligt antal er psykisk syge.

UDFORDRINGER

- De varetægtsfængslede udgør stadig en uforholdsmæssig høj andel af det samlede antal indsatte i Kriminalforsorgens institutioner. Besøgs- og brevkontrol anvendes ofte og skaber et særdeles indgribende regime for mange varetægtsfængslede og deres familier.
- Folketingets Ombudsmand har kritiseret forholdene for frihedsberøvede asylansøgere m.v. Ombudsmanden udtrykte i februar 2016 på baggrund af et uanmeldt besøg i Vridsløselille alvorlig bekymring over forholdene for de frihedsberøvede udlændinge i Vridsløselille, herunder over manglende information, kommunikation og menneskelig kontakt og anbefalede, at der blev indført screeninger for tortur og risiko for selvmord. Frihedsberøvelse af asylansøgere behandles mere detaljeret i delrapporten 'Asyl'.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- Danmark var i november 2015 til eksamen ved FN's torturkomité (CAT). Torturkomitéen kom med en række anbefalinger blandt andet vedrørende brugen af isolation i danske fængsler og arresthuse, og vedrørende frihedsberøvede børn og kvinder.
- Derudover kritiserede torturkomitéen forholdene for frihedsberøvede asylansøgere og kom med en række anbefalinger om systematisk screening og helbredsmæssig undersøgelse af personer, som mener at være udsat for tortur, samt om frihedsberøvelse af asylansøgere og torturofre, herunder om forholdene under frihedsberøvelsen.
- I januar 2016 blev Danmark eksamineret i FN's Menneskerettighedsråd ved den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse. Danmark fik 199 anbefalinger, hvoraf flere blandt andet anbefalede Danmark at ophæve brugen af isolation i forhold til børn.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til frihedsberøvedes menneskerettigheder. I delrapporten om "Frihedsberøvelse" kan du læse om følgende temaer:

- Varetægtsfængsling
- Isolationsfængsling
- Disciplinærstraffe over for indsatte
- Vold og trusler i fængslerne
- Frihedsberøvelse af psykisk syge kriminelle
- Kvinder i fængsler
- Børn af fængslede

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at Kriminalforsorgen:

- minimerer brugen af alle former for isolation i de danske fængsler.
- sikrer varetægtsfængslede en bedre adgang til meningsfyldt social kontakt og meningsfyldte aktiviteter.
- gennemfører en grundig undersøgelse af omfanget og karakteren af vold og trusler i Kriminalforsorgens institutioner med henblik på senere forebyggende tiltag.

Vi anbefaler også, at Justitsministeriet:

- sikrer, at frihedsberøvelse af asylansøgere m.v., herunder mindreårige og andre særligt sårbare personer, sker under passende forhold, og at frihedsberøvelse undlades, hvis der ikke kan findes passende faciliteter og forhold.
- sikrer, at der forud for eller i umiddelbar tilknytning til frihedsberøvelsen foretages en obligatorisk og mere omfattende helbredsundersøgelse af alle asylansøgere, som politiet har til hensigt at frihedsberøve, herunder inddrager læger, psykologer mv., samt sikrer adgang til kvalificeret tolkning. Resultatet af undersøgelsen skal indgå i vurderingen af, hvorvidt den pågældende kan frihedsberøves og under hvilke forhold.

Endelig anbefaler vi, at:

- Rigsadvokaten fortsat har fokus på, at reducere længden af varetægtsfængsling væsentligt, og at brugen af varetægtsfængsling fortsat nedbringes.
- regeringen tager initiativ til at reformere straffelovens regler om straffrihed og andre retsfølger end straf i forhold til personer med psykisk sygdom for at sikre proportionalitet mellem den konkrete lovovertrædelse og den fastsatte foranstaltning.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 10

HANDICAP

Der er stadig centrale problemer, der har betydning for personer med handicaps rettigheder. Mellem 37 og 48 procent af personer med en større fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har oplevet at blive diskrimineret. Til trods for det er der endnu ikke fremsat forslag om et generelt forbud mod diskrimination på grund af handicap eller om inkorporering af FN's Handicapkonvention.

Der er stadig massive problemer med tvang i psykiatrien, og der er generelt en manglende respekt for retten til selvbestemmelse og inklusion i samfundslivet. Der har det seneste år være øget fokus på retssikkerheden for udsatte grupper i kommunerne. Blandt andet har handicaporganisationerne udtrykt bekymring på vegne af personer med handicap særligt i forhold til konkrete forvaltningsretlige afgørelser. Af en undersøgelse fra Ankestyrelsen fra november 2015, fremgår det, at Ankestyrelsen omgør kommunernes afgørelser i 30 procent af sagerne, hvilket tyder på, at retssikkerheden i kommunerne er under pres. Personer med handicap og alvorligt syge borgere risikerer tilsyneladende at opleve helbredsmæssige forværringer som følge af de ressourceforløb og arbejdsprøvninger, der bliver gennemført som følge af

førtidspensionsreformen trods klare lægelige advarsler til kommunerne.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Social- og Indenrigsministeriet har opdateret alle relevante vejledninger under serviceloven med henblik på at klargøre retten til støtte til forældre med handicap, som hindrer dem i at udfylde forælderrollen.
- Regeringen har bevilget satspuljestøtte til Det Nationale Forskningsinstitut for Velfærds (SFI) 'Handicap og Levevilkårsundersøgelse', der forventes gennemført i løbet af 2016. Undersøgelsen bør efter vores opfattelse baseres på en rettighedsbaseret tilgang, så der blandt andet tages udgangspunkt i Guldindikatorerne, der er ti statistiske indikatorer til måling af Handicapkonventionens gennemførelse.
- Folketinget har i april 2016 vedtaget en lovændring, der giver personer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne stemmeret til kommunal-, regional og Europa-Parlamentsvalg.

- Folketinget vedtog i september 2015 en ændring af psykiatriloven, der styrker den enkeltes selvbestemmelse og lægger op til at mindske anvendelsen af tvang i psykiatrien. Lovændringen indeholder dog ikke et stop for bæltefikseringer over 48 timer i psykiatrien, hvilket blandt andet Institut for Menneskerettigheder har kritiseret.
- De seneste tal fra Sundhedsstyrelsen viser, at der på landsplan har været et lille fald i anvendelsen af bæltefikseringer i psykiatrien i 2015 siden perioden 2011-2013.

intensitet over for hensynet til kontinuitet og stabilitet i opvæksten medfører risiko for uforholdsmæssige indgreb i børn og forældres ret til familieliv.

- De seneste tal fra Sundhedsstyrelsen viser, at andelen af længevarende bæltefikseringer, dvs. bæltefikseringer over 48 timer, er faldet i 2015 siden perioden 2011-2013. Andelen af personer, der får beroligende medicin ved tvang ligger dog nærmest konstant omkring 7,5 procent i hele perioden.

NYE UDFORDRINGER

- Folketinget vedtog i april 2015 regeringens forslag om at lempe adgangen til at iværksætte tvangsbortadoptioner af børn. Tvangsadoption kan foretages på trods af et velfungerende samvær mellem de biologiske forældre og børnene, når forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og det af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst bliver vurderet at være bedst for barnet. Ændringen medførte en lempelse af beviskravet for, at forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorgen for barnet. De seneste ændringer rammer primært forældre med handicap og børn af forældre med handicap. De retssikkerhedsmæssige problemstillinger forbundet med et lempet beviskrav sammenholdt med indgrebets

DANSKE FORHOLD ER I 2015 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

FN's torturkomité udtrykte i december 2015 blandt andet bekymring over anvendelsen af tvang i psykiatrien og anbefalede, at Danmark strammer betingelserne for anvendelse af tvang i psykiatrien.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til beskyttelsen af personer med handicap. I delrapporten om "Handicap" kan du læse om følgende temaer:

- Tilgængelighed
- Tvang i psykiatrien
- Selvbestemmelse
- Politisk medbestemmelse
- Inklusion på arbejdsmarkedet
- Lige adgang til sundhed

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen tager initiativ til, at:

- indføre et forbud mod diskrimination uden for arbejdsmarkedet på grund af handicap.
- ændre valglovgivningen, så personer, som har fået udpeget en værge under værgemålslovens § 6, fortsat har valgret og er valgbare også til Folketingsvalg og folkeafstemninger.
- reformere værgemålsloven med henblik på at fremme støttet beslutningstagen.

Vi anbefaler også, at Sundheds- og Ældreministeriet:

- indfører en slutdato for anvendelse af lange bæltefikseringer i psykiatrien på over 48 timer, så bæltefikseringer i psykiatrien over 48 timer udfases.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 11

KØN

Selvom Danmark på mange områder ligger i den internationale top, hvad angår ligestilling mellem mænd og kvinder, røg Danmark i 2015 ud af top 10 i det årlige ligestillingsindeks fra World Economic Forum. Fra en 5. plads i 2014 til en 14. plads i 2015. Det skyldes blandt andet større ulighed i sundhed mellem mænd og kvinder og en lavere placering i forhold til magt og repræsentation, målt på ledere, lovgivere og højtplacerede embedsfolk.

I 2015 var det tydeligt at se, at ligestilling i stigende grad tager plads i debatspalterne, hvor blandt andet værdipolitiske emner som sexismen i nattelivet, tonen og debatformen på sociale medier og indsatsen over for vold og voldtægt blev debatteret. På trods af den livlige debat var 2015 kendetegnet af tilbagegang på ligestillingsområdet. Regeringen valgte at droppe en række igangværende indsatser for ligeløn, barsel til selvstændige og for flere kvindelige forskere, uden at disse initiativer er blevet erstattet af nye tiltag.

Med afsæt i en bred politisk aftale fremsatte regeringen i 2015 forslag til ændring af lov om Ligebehandlingsnævnet. Loven blev vedtaget i december 2015 og trådte i kraft 1. januar 2016. Lovændringen skal være med

til at sikre, at det kun er de personer, der selv har oplevet en krænkelse, der kan få deres klage behandlet ved Ligebehandlingsnævnet. Herved fokuseres nævnets arbejde til sager om oplevet diskrimination. For at det nye krav om, at en sag kun behandles, hvis den bygger på en oplevet krænkelse, ikke får den konsekvens, at principielle sager overses, får Institut for Menneskerettigheder fremover mulighed for at indbringe principielle sager og sager af offentlig interesse for nævnet.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Regeringen besluttede i oktober 2015 sammen med S, RV, SF og K at omprioritere indsatserne i den nationale handlingsplan til bekæmpelse af vold i familien og i nære relationer. Omprioriteringen betyder 6,5 mio. kroner til projekter, der skal støtte og rådgive kvinder og mænd, der udsættes for stalking. Det er en vigtig indsats, da vi i Danmark har en betydelig udfordring i at beskytte især kvinder, som udsættes for psykisk vold i form af chikane, trusler, overvågning mv., som stalkingen udgør.

- I januar 2016 præsenterede regeringen et nyt udspil, "Respekt for voldtægtsofre", der har til formål at sætte klare rammer for politiets arbejde med voldtægtssager og sikre, at ofre for voldtægt bliver mødt med værdighed. Udspillet indeholder flere initiativer, blandt andet, at der udarbejdes centrale retningslinjer for modtagelse og behandling af anmeldelser om voldtægt, at politiet undervises i afhørings teknik, at bistandsadvokaternes rolle styrkes ved at indføre særlige bistandsadvokatlister, og at politiet iværksætter en anmeldelses-kampagne på voldtægtsområdet i løbet af 2016.
- Folketinget har i juni 2016 vedtaget et lovforslag, der skal skærpe straffen for voldtægt og for samleje med et barn under 15 år ved at den voksne udnytter sin fysiske eller psykiske overlegenhed; og for falsk anklage. Ændringerne træder i kraft den 1. juli 2016.
- I 2015 besluttede regeringen at droppe den nuværende ordning for barselsudligning for selvstændige erhvervsdrivende, som trådte i kraft 1. januar 2014. Uden barselsudligningen er der efter vores opfattelse stor risiko for, at det vil blive mindre attraktivt at være selvstændig, ligesom det vil kunne få negativ indflydelse på beslutning om familieførelse.
- Uddannelses- og Forskningsministeren stoppede i 2015 støtten til det såkaldte YDUN-program, som blev vedtaget i 2013. Programmet havde til formål at øge andelen af kvindelige forskere og gjorde det nemmere for kvindelige forskere at få midler til deres forskning. Danmark ligger under gennemsnittet i OECD, når det kommer til andelen af kvindelige forskere med under 20 procent kvindelige professorer på trods af en overrepræsentation på Ph.d.-niveau.

NYE UDFORDRINGER

- Regeringen har i 2015 valgt at trække reglerne om kønsopdelt lønstatistik tilbage. Det betyder, at det fremover kun vil være virksomheder med mindst 35 ansatte, der skal benytte kønsopdelt lønstatistik. Konsekvensen er, at der på cirka 9.500 virksomheder vil være ansatte, der ikke kan få indsigt i deres lønniveau med mulighed for at se lønforskelle og opdage ulovlig forskelsbehandling.

VIGTIGE SAGER VED DANSKE DOMSTOLE I 2015

- Højesteret afgjorde i januar 2015, at virksomheder har pligt til at forlænge deres elevers uddannelsesaftaler, hvis eleven bliver gravid. Frem til Højesterets dom har retspraksis på området været usikker. Som udgangspunkt vil lignende sager betyde et godtgørelseskrav på mindst seks måneders løn. Dommen skærper virksomheders forpligtelser i forhold til elever og fastslår, at en virksomhed i forhold til elever har pligt til at afklare, om en elevkontrakt skal forlænges.

- I september 2015 fandt Kolding Byret i en sag om frisørpriser, at der var tale om ulovlig forskelsbehandling, da en salon havde afslået at give en kvinde en herreklipping, også selvom kvinden havde fravalgt vask og hårprodukter.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- Danmark var til eksamen ved FN's kvindekommité i februar 2015. I marts 2015 modtog Danmark en række anbefalinger inden for en bred vifte af områder, herunder ligestilling, vold mod kvinder, menneskehandel, uddannelse og arbejdsforhold.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer på kønligestillingsområdet. I statusrapportens delrapport om "Køn" kan du læse mere om følgende temaer:

- Håndhævelse af ligelønsprincippet
- Det kønsopdelte uddannelsesvalg
- Kønsmainstreaming
- Lige adgang til varer og tjenesteydelser for begge køn
- Forældre, børn og ligestilling
- Vold i nære relationer

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandet andet, at Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling:

- indtænker et kønsperspektiv med henblik på at fremme ligestilling i forbindelse med de unges valg af uddannelse, når anbefalingerne fra ministeriets arbejdsgruppe skal implementeres.
- efter koordinering med de øvrige ministerier opdaterer og udvider bekendtgørelsen om initiativer til fremme af ligestilling, så flere initiativer inden for området for varer og tjenesteydelser tillades.

Vi anbefaler også, at:

- Rigspolitichefen sikrer en ensartet og effektiv praksis i de enkelte politikredse i sager om vold i nære relationer for at yde ofre tilstrækkelig beskyttelse og for at forebygge yderligere eskalering af vold, herunder ved brug af overfaldsalarmer og sikkerhedsplaner.
- Regeringen iværksætter tiltag for at øge fædres brug af forældreorlov.
- Regeringen tager initiativ til at tilbagerulle forringelsen af den kønsopdelte lønstatistik i ligelønsloven, så virksomheder med mindst 10 – og ikke som nu 35 – ansatte igen bliver omfattet af reglerne.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 12

MAGTANVENDELSE

I Danmark kan staten under nærmere angivne betingelser anvende magt og foretage indgreb for at opretholde et samfund med lov og orden. Over for dette hensyn står beskyttelsen af individets rettigheder som personlig frihed, respekten for fysisk integritet og den enkeltes retssikkerhed.

Kriminalforsorgen har i 2015 indskærpet over for fængsler og arresthuse, at peberspray kun må bruges, hvis andre midler ikke virker, og at personalet skal være varsom med at bruge peberspray i lukkede rum. Ifølge Kriminalforsorgen er det sket med afsæt i Institut for Menneskerettigheders rapport "Brug af peberspray i danske fængsler", og der er i 2015 sket et fald i anvendelsen af peberspray i fængsler og arresthuse. Fængselspersonalet har dog i 2015 fået udvidet adgangen til at bære peberspray, hvis de omgås særligt farlige fanger eller arbejder på lukkede afdelinger.

Politiets brug af peberspray er også faldet de seneste år. Rigspolitiet forklarer faldet med, at uromagerne i højere grad er blevet bevidste om de ubehagelige virkninger af peberspray, og derfor er nemmere at dæmpe ned, uden at det er nødvendigt at tage pebersprayeren i brug.

En undersøgelse fra tænketanken Justitia viser, at antallet af administrative frihedsberøvelser foretaget af Københavns Politi er steget markant i de sidste 10 år. Rigspolitiet kan ikke forklare stigningen, men vil undersøge baggrunden.

Institut for Menneskerettigheder satte i januar 2016 fokus på det problematiske i, at politiet uden særlig lovregulering kan overvåge danske borgere ved at placere en GPS-sender på den enkelte borgers bil, så længe bilen befinder sig på et frit tilgængeligt sted, og GPS-senderen er placeret uden på bilen.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- I 2015 har Kriminalforsorgen indskærpet retningslinjerne for brug af peberspray over for fængsler og arresthuse, og der er sket et fald i brugen af peberspray i disse institutioner.
- Antallet af visitationszoner er fortsat lavt i 2015, og den tidsmæssige udstrækning af visitationszonerne har været af kortere

varighed. Visitationszonernes geografiske udstrækning administreres, trods indskærpelser fra Justitsministeriet, dog fortsat ikke i overensstemmelse med politilovens forarbejder.

- Det er positivt, at ordningen med markeringsnummer på politiuniformerne er blevet indført. Ordningen trådte i kraft den 1. februar 2016.

NYE UDFORDRINGER

- En række borgere er de senere år blevet visiteret under henvisning til, at de befandt sig i en visitationszone, selvom det ikke var tilfældet. Nogle af visitationerne er mangelfuldt registeret og journaliseret, så det ikke klart fremgår, hvor visitationen har fundet sted. Derfor er det heller ikke muligt at se, om en visitation har fundet sted inden for eller uden for en visitationszone.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- Danmark blev i november 2015 eksamineret ved FN's torturkomité. Torturkomitéen anbefalede blandt andet Danmark at begrænse brugen af peberspray. Det blev anbefalet at indføre regler om, at peberspray

ikke må bruges i lukkede rum, at peberspray ikke må blive brugt mod personer, som er bragt under kontrol, og heller ikke må anvendes mod psykisk syge personer. Torturkomitéen udtrykte tilfredshed med, at Justitsministeriet havde besluttet at indføre markeringsnumre på politiuniformerne med virkning fra 1. februar 2016.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

I Danmark er der fortsat en række problemstillinger i forhold til myndighedernes magtanvendelse.

I delrapporten om "Magtanvendelse" kan du læse om følgende temaer:

- Peberspray
- Visitationszoner
- Præventiv frihedsberøvelse efter politiloven
- Politiets brug af GPS-overvågning

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at Justitsministeriet:

- i samarbejde med Rigspolitiet udarbejder retningslinjer, der nærmere præciserer, hvornår det er lovligt for politiet at anvende magt. Herunder at brugen af peberspray skal begrænses mest muligt. Det gælder især i lukkede rum, og mod personer, der er bragt under kontrol.
- i samarbejde med Kriminalforsorgen præciserer anvendelsesområdet for brugen af peberspray i fængsler og arresthuse, herunder at peberspray som udgangspunkt ikke må anvendes i lukkede rum og over for indsatte, der er bragt under kontrol.
- i samarbejde med Kriminalforsorgen i lighed med politilovens regulering indfører et retligt hierarki mellem de tilladte magtmidler, hvor peberspray kun må anvendes, når mindre indgribende magtmidler er åbenbart uegnede.

Vi anbefaler også, at regeringen:

- sikrer, at politilovens regler om præventiv frihedsberøvelse er forenelige med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5 om retten til personlig frihed.
- tager initiativ til at indsætte en lovhjemmel i retsplejeloven, der regulerer alle tilfælde af observation ved brug af tekniske hjælpemidler, herunder GPS-overvågning.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 13

RELIGION

Religionsfriheden har i de senere år været under stigende pres, globalt og i Danmark, blandt andet i form af forfølgelse eller chikane af religiøse minoriteter og religiøst motiveret ekstremisme og terrorisme. Den udvikling har medført store menneskeretlige udfordringer, også i Danmark.

Terrorangrebet på Charlie Hebdo i Paris den 7. januar 2015 fik umiddelbart stor betydning i Danmark på grund af Danmarks rolle i den såkaldte karikaturkrise i 2005. Angrebet gav anledning til øget debat om demokratiske værdier og integration af etniske minoriteter i det danske samfund. Herudover steg trusselsniveauet mod muslimer og jøder i Danmark samt mod de personer, som af andre betragtes som tilhørende et muslimsk eller jødisk trossamfund.

Den 14. og 15. februar 2015, lidt over en måned efter terrorangrebet i Paris, fandt to skudattentater sted i København, dels ved et debatmøde om "Kunst, blasfemi og ytringsfrihed", dels ved den jødiske synagoge i Krystalgade. Siden har der især været fokus på sikkerheden omkring den jødiske minoritet og dennes institutioner. I januar 2015 vedtog Folketinget "Handlingsplan om Forebyggelse

af Radikalisering og Ekstremisme". I handlingsplanen bliver de relevante religiøse ledere ikke inddraget i de foreslåede initiativer.

FN's særlige rapportør for religionsfrihed aflagde i november 2015 et uformelt besøg i Danmark. I den forbindelse afholdt Institut for Menneskerettigheder et møde mellem rapportøren og repræsentanter for en lang række organisationer, herunder trossamfund, samt eksperter for at tale om udfordringer med religionsfriheden i Danmark.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Der er i Danmark sket positive tiltag i forhold til regulering af trossamfund uden for folkekirken. I flere år har det været drøftet, blandt andet i Danske Kirkers Råd, om der er behov for en lovgivning til udmøntning af grundlovens § 69 om trossamfundene uden for folkekirken. I Danmark vil sådan en lov – der samtidig vil opfylde grundlovens krav om en lov for trossamfundene – kunne give ensartede regler og rettigheder for trossamfundene og ligeledes fastlægge forpligtelser, for eksempel i forhold til

gennemsigthed i trossamfundenes økonomi. Som et resultat af disse drøftelser nedsatte regeringen med virkning fra januar 2015 et lovforberedende udvalg, der skal tilvejebringe en sammenhængende regulering af trossamfund, der står uden for folkekirken. Det er et positivt skridt at fremme trossamfundenes virke i det danske samfund. Ifølge kommissoriet skal udvalget sikre, at forslag og anbefalinger er forenelige med grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Danmarks øvrige internationale forpligtelser.

- I oktober 2015 blev kommissoriet udvidet, fordi det var blevet kritiseret, at trossamfundene uden for folkekirken ikke havde en stemme i udvalgets lovforberedende arbejde. Trossamfundene skal nu inddrages i udvalgets arbejde.
- Institut for Menneskerettigheder fik den 1. januar 2016 mandat til at indbringe sager af principiel karakter eller sager af almindelig offentlig interesse for Ligebehandlingsnævnet. Dette mandat dækker også sager, der vedrører religion i forhold til arbejdsmarkedet.

NYE UDFORDRINGER

- I de seneste år er et stigende antal asylansøgere kommet til landet. I 2015 og 2016 kom der et øget fokus på de

udfordringer, der eksisterer i forhold til asylansøgere religionsfrihed. Der har på nogle asylcentre blandet andet været konstateret problemer i asylansøgere adgang til gejstlig betjening og sjælesorg og muligheder for udøvelse af religiøs praksis. Der har desuden været registreret tilfælde af chikane af kristne asylansøgere i centrene.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 OG STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- FN's Specialrapportør for Religionsfrihed undersøgte i perioden fra den 14. marts til den 22. marts 2016 religionsfriheden i Danmark. Den 22. marts 2016 fremlagde han sine foreløbige undersøgelser. Det blev blandt andet anbefalet, at regeringen udvikler et samfund, hvor der er plads til alle. Der blev peget på, at der er behov for at skabe en mere inkluderende forståelse af dansk identitet for at undgå eksklusion på grund af et særligt religiøst tilhørsforhold, for eksempel Islam. Der er også behov for at udvikle større forståelse mellem forskellige samfundsgrupper og for en dialogorienteret debat om forhold, der berører religiøse minoriteter, for eksempel omskæring af drengebørn. Endelig fremhævede specialrapportøren folkekirkens positive initiativer til at fremme dialog mellem forskellige religioner. Det blev samtidig understreget, at Danmark bør overveje

folkekirkens særstilling i det danske samfund, der kan skabe en opfattelse af ulighed blandt ikke-troende såvel som religiøse minoriteter. Endelig understregede han vigtigheden af at fortolke religionsfriheden, ikke kun i forhold til den danske grundlov, men også i forhold til europæiske og internationale menneskerettighedsstandarder. Dette har for eksempel betydning i forhold til diskussionen om, hvorvidt trossamfund kan blive frataget deres godkendelse, diskussionen om begrænsninger af ytringsfriheden og i forhold til selve forståelsen af begrebet religion.

- I januar 2016 blev Danmark eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd ved den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). En række af anbefalingerne til Danmark angår religionsfriheden og ikke mindst beskyttelsen af religiøse minoriteter. En række stater anbefaler, at Danmark styrker sine bestræbelser på at forhindre diskrimination på grund af religiøst tilhørsforhold, herunder især diskrimination af religiøse minoriteter. Ligeledes anbefaler en række stater, at Danmark øger sin indsats for at forhindre hadforbrydelser, som har baggrund i religiøst tilhørsforhold. Danmark bliver ligeledes anbefalet ikke at forbyde eller sætte en aldersgrænse på ikke-medicinsk begrundet omskæring af drenge.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Religionsfriheden er en af de klassiske menneskerettigheder. Den omfatter retten til at have, udøve og skifte religion, have ikke religiøse og ateistiske overbevisninger samt retten til ikke at have nogen religion eller tro. Religionsfriheden er tæt knyttet til andre rettigheder som eksempelvis ytringsfrihed og retten til respekt for privatliv. Religionsfriheden kan også komme i konflikt med andre rettigheder og hensynet til ligebehandling. I delrapporten om "Religion" kan du læse om følgende temaer:

- Religiøs skilsmisse
- Religiøse minoriteter under pres
- Beskyttelse mod religiøst begrundet diskrimination

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- iværksætter en undersøgelse af asylansøgerees reelle adgang til religionsudøvelse.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 14

RETFÆRDIG RETTERGANG

Byretterne modtog i 2015 cirka 190.000 nye straffesager og cirka 46.000 nye civile sager. I forhold til 2014 er det en forøgelse i antallet af straffesager med cirka 8 procent, hvor niveauet for civile sager er det samme. Sagsbehandlingstiderne ved byretterne svarer til året før og er på omkring fire måneder for en straffesag ved en byret, 16-17 måneder for en almindelig civil sag med hovedforhandling og knap ni måneder for en civil sag under småsagsprocessen. Sagsbehandlingstiden ved landsretterne svarer også til året før og er cirka 14-15 måneder i civile ankesager, 25 måneder i civile førsteinstanssager og seks-syv måneder i straffeanke- og nævningeankesager.

Instituttet har i januar 2016 udgivet en rapport, der beskriver problemer med kvaliteten af tolkningen i retsvæsenet. Læs om det i delrapporten om "Etnisk oprindelse".

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Retsplejeloven er ændret, så forkyndelse siden 1. februar 2015 kan ske digitalt. Det omfatter blandt andet indkaldelse af vidner

og meddelelser vedrørende stævninger, som nu kan ske via beskeder til borgeres e-boks. Metoder kan også kombineres, så en besked i e-boks til en borger om, at han eller hun skal ringe til retten, kan føre til forkyndelse pr. telefon, når borgeren ringer op. Foreløbige erfaringer fra domstolene er positive. Desuden er det ultimo 2015 vedtaget, at retterne nu generelt kan kommunikere digitalt med alle borgere, som ikke er undtaget brugen af offentlig digital post. Herudover skal civile sager fremover anlægges via domstolenes elektroniske sagsportal, som gradvist tages i brug. Det er endnu ikke fastlagt, hvor hurtigt systemet skal udvides til at gælde hele landet.

- I februar 2016 har Folketinget vedtaget en lovændring, som udvider området for videoafhøring af børn og unge, som har været udsat for eller vidne til en alvorlig forbrydelse. Den betænkning fra Strafferetsplejeudvalget, som forslaget viderefører, er efter Institut for Menneskerettigheders opfattelse udtryk for en grundig og balanceret gennemgang og vurdering af tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar – herunder princippet om bevisumiddelbarhed – over for hensynet

til at beskytte barnet og hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet.

- Folketinget vedtog i december 2015 at etablere en database over afsagte domme fra byretter, landsretter, Højesteret og Sø- og Handelsretten vedrørende både civile sager og straffesager. Alle borgere vil dermed få mulighed for at søge i anonymiserede retsafgørelser, og de eksisterende muligheder for at få et samlet overblik over retspraksis på bestemte retsområder må forventes at blive væsentlig forbedret. Domsdatabasen forventes på kort sigt at indeholde domme i civile sager og udvalgte straffedomme og først på længere sigt – afhængigt af tilvejebragt finansiering og digital løsning – domme i straffesager. Finansieringen af databasen på længere sigt er dog et usikkerhedsmoment, ligesom det er kritisabelt, at databasen ikke skal indeholde domme fra domstolene på Færøerne og i Grønland, som også hører under Danmarks domstole.
- Læggdommere, som er udpeget for 2016-2019, er nu tættere på at svare til befolknings sammensætningen end i tidligere perioder i forhold til køn (nu stort set identiske andele) og etnicitet (84 procent af det forventede antal ved fuld repræsentation). I forhold til alder, uddannelse og socioøkonomisk status er der dog fortsat forskel.

NYE UDFORDRINGER

- Folketinget vedtog i december 2015, at Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) skal kunne foretage indgreb i meddelelshemmeligheden (for eksempel aflytning) over for en person i udlandet, dansker såvel som udlænding, hvis "der er bestemte grunde til at formode, at den pågældende deltager i aktiviteter, som kan indebære eller forøge en terrortrussel mod Danmark og danske interesser." Vi var kritiske over for lovforslaget, blandt andet på grund af det vage mistankekrav, der efterlader tvivl om, hvornår indgreb kan iværksættes. Forud for at lovforslaget blev fremsat var det regeringens ønske, at indgreb skulle kunne ske uden retskendelse. Det blev dog efter omfattende offentlig debat ændret i lovforslaget, så der stilles krav om forudgående retskendelse.
- Det blev et nej ved folkeafstemningen i december 2015 om at ændre Danmarks retsforbehold i EU til en tilvalgsordning. Danmarks deltagelse i en række EU-retsakter på retsområdet vil dermed også i fremtiden skulle forhandles via såkaldte parallelaftaler, herunder for eksempel deltagelsen i Europolsamarbejdet og Danmarks eventuelle senere tiltræden af retsakter som direktivet om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager, konkursforordningen, og bevisoptagelsesforordningen. Som led i en politisk aftale i 2015 ønsker Danmark ikke at deltage i retsakter som for eksempel

offerdirektivet, retshjælpsdirektivet, direktivet om ret til tolke- og oversætterbistand i straffesager.

- Folketinget har i marts 2016 vedtaget et lovforslag, der indfører nye betingelser for at få retshjælp til klagesager ved internationale menneskeretlige klageorganer, for eksempel FN's komitéer. Med lovforslaget tilføjes der et krav om, at klageren skal have en "rimelig grund" til at føre klagesagen.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Retten til retfærdig rettergang er en helt grundlæggende rettighed i alle retsstater. I delrapporten om "Retfærdig rettergang" kan du læse om følgende temaer:

- Retshjælp og fri proces
- Fravigelse af retten til aktindsigt i straffesager
- Indgreb i meddelelseshemmeligheden
- Straf og disciplinærstraf for forhold begået af indsatte.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at Justitsministeriet:

- foretager en samlet analyse af retshjælpsområdet for at klarlægge, i hvilket omfang retshjælpsordningen bør ændres for at sikre alle borgere reel adgang til retsvæsenet.

Vi anbefaler også, at regeringen:

- fremsætter lovforslag om ændring af retsplejelovens regler om sagsomkostninger i straffesager med udgangspunkt i anbefalingerne i betænkning 1547/2014 fra Udvalget om forebyggelse og resocialisering.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 15

RETTE TIL BOLIG

Der henvises sjældent direkte til økonomiske og sociale menneskerettigheder i lovgivning, myndighedsafgørelser og domstolspraksis. Dette gælder også for retten til bolig. Både lovgivning og afgørelser fra myndigheder og domstole har til gengæld ofte indirekte betydning for, hvordan Danmark overholder retten til bolig. Mange forskellige forhold spiller ind på dette område. Samfundets generelle velstand, udviklingen i reguleringen af velfærdssamfundet og udviklingen i boligpriser har betydning for antallet af mennesker, der selv kan tage hånd om deres boligsituation, men også for hvilke handlemuligheder staten har for at hjælpe dem, der ikke selv kan.

Den væsentligste udfordring er, at hjemløsheden fortsat stiger. Stigningen er først og fremmest en alvorlig menneskeretlig problemstilling for de hjemløse, men kan også ses som en indikator på strukturelle problemer på boligmarkedet og i den sociale indsats.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Ligebehandlingsnævnet har i en afgørelse fra september 2015 fundet, at en boligforening havde diskrimineret en lejer på grund af etnisk oprindelse ved ikke at behandle lejerens henvendelse om nabochikane.
- Domstolsstyrelsens opgørelse over udsættelsessager og effektive udsættelser (tvangsmæssige udsættelser ved fogedrettens bistand) viser, at antallet af udsættelsessager og tvangsmæssige udsættelser af lejere fortsat falder. Antallet af udsættelsessager er siden det historisk høje niveau i 2011 på 21.338 faldet til 16.392 i 2014. Antallet af effektive udsættelser er faldet fra 4.405 i 2011 til 3.184 i 2014. Tallene fra 1. halvår 2015 tyder på et fortsat fald.
- Regeringen og Kommunernes Landsforening har i september 2015 besluttet at afdække barrierer for at tilvejebringe billige almene boliger frem til foråret 2016. Udlændinge-, Integrations- og Boligministeren vil derefter vurdere, om der er behov for at justere eller supplere de nuværende ordninger.

- Satspuljeaftalen for 2016 afsætter 36 mio. kr. til at yde støtte til etablering og drift af såkaldte skæve boliger og inklusionsboliger, der kan søges af almene boligorganisationer.
- Satspuljeaftalen for 2016 afsætter 31,6 mio. kr. til at udvide hjemløsereseholdet, der støtter kommuner og herberger med at implementere metoderne fra Hjemløsestrategien.
- Satspuljeaftalen for 2015 afsatte 6,7 mio. kr. til etablering af nødovernatningstilbud i perioden januar til marts 2015 og vinteren 2015/2016. Satspuljeaftalen for 2016 afsætter 8,2 mio. kr. til oprettelse af nødovernatningstilbud i vintrene 2016/2017 og 2017/2018.
- Regeringen og Kommunernes Landsforening har i marts 2016 indgået aftale om at styrke kommunernes muligheder for at finde boliger til flygtninge, blandt andet ved at afsætte 150 mio. kr. til etablering af midlertidige boliger og 640 mio. kr. til etablering af små billige almene boliger.

NYE UDFORDRINGER

- Kortlægninger fra SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd viser, at antallet af hjemløse fortsat stiger. Antallet af hjemløse er steget med 26 procent fra 2009 til 2015. Ungdomshjemløsheden er næsten fordoblet og antallet af 'gadesovere' er ligeledes steget. Fra 2013 til 2015 er antallet af hjemløse steget med 318 hjemløse.
- Rigsrevisionen har fulgt op på sin betænkning fra 2014 om indsatsen over for hjemløse i et notat til Statsrevisorerne fra januar 2016. Rigsrevisionen rejser blandt andet kritik af, at Socialministeriet ikke har taget initiativ til at afdække årsagerne til, at opholdstiderne på herbergerne stiger, taget initiativer til at adressere misforholdet mellem antallet af herbergspladser og antallet af hjemløse samt til at sikre alternative opholdssteder til unge hjemløse.
- Folketinget har i marts 2016 vedtaget lovforslag om indførelse af kontanthjælpsloft og rådighedskrav samt om udvidelse af integrationsydelse til alle, der ikke har opholdt sig i Danmark syv ud af de seneste otte år. De lavere ydelser og faldet i antallet af billige boliger, kombineret med det store antal flygtninge, der skal anvise bolig, kan have betydning for muligheden for, at personer på de laveste sociale ydelser kan få eller bibeholde en bolig, de kan betale. En lang række høringsparter kritiserer, at de lave ydelser kan føre til øget hjemløshed og flere udsættelser.

- Finanslovsaftalen for 2016 indeholder en boligydelsespakke, der medfører besparelser på boligydelsen. Regeringen fremsatte i november lovforslag om blandt andet indførelse af loft over den støtteberettigede husleje i ældreboliger, der skulle gælde fra 2020, men lovforslaget blev trukket tilbage efter kritik fra blandt andet Ældresagen.
- I 2015 kom en kortlægning af diskrimination på det private boligmarked. Kortlægningen konkluderer, at diskrimination af nydanskere finder sted på det private boligmarked for lejeboliger, og at særligt mandlige nydanskere bliver diskrimineret. Der har ikke været iværksat initiativer mod diskrimination på det private boligmarked i 2015 på baggrund af kortlægningen, som Ankestyrelsens Enhed for Antidiskrimination ellers havde bebudet.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer i forhold til at sikre retten til bolig og hjemløses rettigheder. I delrapporten om "Retten til bolig" kan du læse om følgende temaer:

- Adgang til bolig
- Tvangsmæssig udsættelse af lejere
- Hjemløshed
- Kriminalisering af hjemløses forhold

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet:

- fastsætter en konkret målsætning for og følger udviklingen i udbuddet af billige boliger, som personer med de laveste indtægter har mulighed for at betale.
- tager initiativ til at sikre, at private udlejere ikke diskriminerer etniske minoriteter, herunder særligt mænd med etnisk minoritetsbaggrund.

Vi anbefaler også, at:

- regeringen inden for et kortere tidsrum efter vedtagelsen af reglerne om integrationsydelse, kontanthjælpsloft og rådighedskrav, foretager en evaluering af lovens konsekvenser, herunder betydningen for antallet af udsættelser og antallet af hjemløse samt eventuelle utilsigtede virkninger for eksempelvis børn, der vokser op i de berørte familier.
- regeringen tager initiativ til at afkriminalisere betleri i straffeloven, så det alene er muligt at straffe for tiggeri, når den offentlige orden i den konkrete situation forstyrres.
- Social- og Indenrigsministeriet afklarer, hvilke krav kommunerne kan stille til hjemløse, så hjemløse ikke uretmæssigt fratages deres grundlovssikrede ret til forsørgelse.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 16

STATSBORGERSKAB

På området for statsborgerskab er der modsatrettede udviklingstendenser. Mulighederne for at få dansk indfødsret blev bedre i perioden efter folketingsvalget i 2011, men efter valget i 2015 er der indført nye stramninger. I tiden mellem de to folketingsvalg blev det lettere at få dispensation fra kravene til naturalisation (tildeling af indfødsret ved lov), og i 2013 blev en række af kravene til naturalisation lempet. I 2014 fik efterkommere af indvandrere på ny mulighed for at erhverve indfødsret ved at afgive en erklæring om deres ønske herom til Statsforvaltningen, og med årets udgang blev dobbelt statsborgerskab accepteret med virkning fra september 2015. Imidlertid medførte en række administrative forhold m.v., at der i årene 2012-14 skete et fald i det årlige antal af udlændinge, der blev danske statsborgere.

Valget i juni 2015 betød, at forårets lovforslag om meddelelse af indfødsret bortfaldt. De fleste ansøgere blev dog medtaget på et lovforslag, der blev fremsat i efteråret 2015. Herefter må der på ny forventes et fald i antallet af naturalisationer på grund af de nye stramme krav, som blev vedtaget i oktober 2015.

I juni 2016 blev en dansk person af Højesteret frakendt sit danske statsborgerskab efter at være blevet straffet for fremme af terrorisme m.v. En person, som er dømt for forbrydelser mod statens sikkerhed m.v., har siden 2004 kunnet frakendes sit danske statsborgerskab ved dom, medmindre han derved bliver statsløs. Den pågældende var også marokkansk statsborger og blev derfor ikke statsløs ved frakendelsen. Det er første gang, der sker frakendelse af dansk statsborgerskab på grund af kriminalitet.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Lovforslaget om accept af dobbelt statsborgerskab, der blev vedtaget i december 2014, trådte i kraft den 1. september 2015. Samtidig skete der en ændring af gebyrreglerne, så alle børn, der får indfødsret, bliver fritaget for at betale gebyr.
- Det fremgår af den ny indfødsretsaf tale, at muligheden for at smidiggøre proceduren for meddelelse af dispensation skal overvejes for at sikre sagsafviklingen inden for en rimelig tid.

NYE UDFORDRINGER

- Det nye naturalisationscirkulære fastsætter krav til naturalisation, som kan udelukke udlændinge med en kortere eller ingen skolebaggrund og udlændinge med en løs tilknytning til arbejdsmarkedet fra at opnå dansk indfødsret. Det gælder særligt sprog- og videnskravet samt selvforsørgelseskravet.
- Ansøgere, der i foråret 2015 var inkluderet i lovforslaget om indfødsretsmeddelelse, fik indfødsret et halvt år senere end forventet. Ansøgere, som havde fået tilsagn om optagelse på et lovforslag om indfødsrets meddelelse, der var betinget af, at kravene til indfødsret ikke blev ændret efter valget, skal gennemgå en ny behandling af deres ansøgning.
- Den nye cirkulæreskrivelse om naturalisation bestemmer, at ansøgninger og anmodninger om genoptagelse, der er modtaget af ressortministeriet helt tilbage fra 15. august 2014 – og op til tre måneder tidligere af politiet – skal behandles efter de nye stramme betingelser. Derved er der ikke taget hensyn til, at ansøgerne i gennem lang tid har haft en berettiget forventning om at få indfødsret.

- Indfødsretslovens regel om, at ansøgere, som er født og opvokset i Danmark, på visse betingelser har ret til dansk indfødsret, hvis de afgiver en erklæring herom til Statsforvaltningen, er blevet ophævet.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark kan styrke indsatsen i forhold til ikke-statsborgere med en nær tilknytning til Danmark. I delrapporten om "Statsborgerskab" kan du læse om følgende temaer:

- Procedurer for tildeling af statsborgerskab
- Nedsættelse af en kommissionen om statsborgerskab
- Beskyttelse mod statsløshed fra fødslen
- Børns og unges ret til et statsborgerskab
- Statsborgerskab til indvandrere, flygtninge og statsløse
- Dispensation fra krav til at få statsborgerskab
- Fortabelse af statsborgerskab
- Bevarelse af statsborgerskab

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- i samarbejde med Folketingets Indfødsretsudvalg ændrer indfødsretslovgivning og praksis, så afslag på dispensation fra de almindelige krav og afslag efter en sikkerhedsvurdering bliver begrundet.
- tager initiativ til, at statsløse personer født i Danmark får information om deres retskrav på indfødsret, så forældre bliver informeret ved et statsløst barns fødsel og herfødte statsløse får information, når de fylder 18 år.
- i samarbejde med Folketingets udvalg ændrer indfødsretslovgivningen, så kravene til naturalisation, herunder forsørgelses- og sprog- samt videnskrav, ikke udelukker sårbare grupper, herunder statsløse, fra at få indfødsret.
- tager initiativ til en ændring af indfødsretslovgivningen således, at erhvervelse af indfødsret lettes for alle ansøgere, som enten er født her eller har haft fast og lovligt ophold her i landet i en nærmere fastsat periode, før de fyldte 18 år.
- nedsætter en lovforberedende kommission, der skal komme med forslag til en revision af indfødsretslovgivningen.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 17

UDDANNELSE

Danmark står fortsat over for en række udfordringer, når det gælder om at sikre en gennemførelse af både retten til uddannelse og undervisning i menneskerettigheder. Folkeskolereformen fra 2014 og udviklingen mod øget inklusion er positiv, men har blandt andet betydet en række praktiske udfordringer.

Inden for ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser samt voksen- og efteruddannelserne er der væsentlige udfordringer, som reformer i 2015 ikke har adresseret tilstrækkeligt. Det gælder eksempelvis det store frafald på erhvervsuddannelserne særligt blandt etniske minoritetsdrengene.

I 2015 blev de nationale trivselsmålinger gjort obligatoriske for folkeskoler og kommunale specialskoler. Trivselsmålingerne i 2015 vil fremadrettet kunne bruges til at følge udviklingen mere systematisk. Målingerne har vist, at utryghed og mistrivsel blandt eleverne er mest udbredt på skoler, hvor der er flest børn med indvandrerbaggrund og forældre med lav indkomst.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- På trods af store udfordringer med inklusion af elever med særlige behov, viser de foreløbige resultater af en større undersøgelse fra SFI om inklusion af elever med særlige behov i folkeskolen, at de fleste elever i folkeskolen trives med inklusion, og at elevernes trivsel og deltagelse er forholdsvis stabil over tid.
- Folketingets Ombudsmand slog med henvisning til Børnekonventionen i juni 2015 fast, at alle børn har ret til at blive hørt forud for bortvisning eller udskrivning, og at dette også gælder for elever på privatskoler og efterskoler.
- I 2015 har fire ud af syv university colleges, der tilbyder læreruddannelse besluttet, at der i 2016 skal udbydes et modul i undervisning i menneskerettigheder for lærerstuderende.

NYE UDFORDRINGER

- I 2015 konstaterede Folketingets Ombudsmand efter en række tilsynsbesøg, at flere interne skoler på kommunale anbringelsescentre ikke tilbyder tilstrækkelig undervisning til de anbragte børn. Ombudsmanden udtalte på den baggrund, at anbragte børn og unge, der går i intern skole på et kommunalt anbringelsescenter, har samme ret til undervisning i alle folkeskolens fag, som elever i en folkeskole.
- Et større studie offentliggjort af SFI i december 2015 viser, at drenge, etniske minoriteter og elever fra hjem, hvor forældrene ikke er veluddannede, i gennemsnit klarer sig dårligere, når de bedømmes med standpunktskarakterer af deres lærere, end hvis de går til eksamen og bliver bedømt.
- I 2015 udtalte Folketingets Ombudsmand, at det ikke er muligt for en kommune at afvise et ønske om at gøre brug af det frie skolevalg på specialområdet med henvisning til prisen. Ombudsmanden slog fast, at beslutningen om at afvise en sådan forespørgsel skal være baseret på en vurdering af selve indholdet af tilbuddet og ikke prisen alene.

- Politiets grunduddannelse er fra den 1. februar 2016 blevet afkortet fra en 3-årig grunduddannelse til en 2-årig basisuddannelse. Det er endnu uvist, hvordan og i hvilket omfang undervisning i menneskerettigheder kommer til at indgå i den nye uddannelse og i politiets efter- og videreuddannelser.

DANSKE FORHOLD ER I STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- FN's Menneskerettighedsråd bedømte i januar 2016 de generelle menneskeretlige forhold i Danmark under den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). Det blev blandt andet anbefalet, at Danmark intensiverer foranstaltninger, der skal forebygge og tage hånd om mobning i skoler og overvejer at introducere monitorering af anti-mobbestrategier i skolerne. Det blev også anbefalet, at der bliver taget hånd om uligheden i den juridiske status mellem minoritetssprog og at det bliver sikret, at alle børn uanset deres juridiske status, har adgang til at modtage den samme kvalitet i undervisningen, som børn i den danske folkeskole. Endelig blev Danmark anbefalet at sikre undervisning i menneskerettigheder for børn i grundskoler og i gymnasiale ungdomsuddannelser og inkludere undervisning i mangfoldighed i grundskolernes curricula.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

På uddannelsesområdet kan Danmark øge indsatsen i forhold til at sikre adgangen til uddannelse og i forhold til at sikre, at elever i grundskolen og studerende på centrale professionsrettede uddannelser undervises i menneskerettigheder. I delrapporten om "Uddannelse" kan du læse om følgende temaer:

- Inklusion
- Tilgængelighed
- Undervisning i dansk som andetsprog og modersmålsundervisning
- Mobning og trivsel i folkeskolen
- Frafald og trivsel på erhvervsuddannelserne blandt etniske minoritetsdreng
- Handlingsplan for undervisning i menneskerettigheder

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at:

- Ministeriet for Børn, Ligestilling og Undervisning og kommunerne sikrer, at alle kommunale folkeskoler og specialskoler udarbejder de lovpligtige anti-mobbestrategier.
- regeringen udarbejder en national handlingsplan for undervisning i menneskerettigheder for hele uddannelsessektoren.
- Rigspolitiet sikrer, at undervisning i menneskerettigheder er tilstrækkeligt indarbejdet i politiets nye basisuddannelse og i politiets samlede efter- og videreuddannelses tilbud.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 18

UDVISNING OG UDLEVERING

Der blev i 2015 som led i udmøntningen af regeringens asylpakke gennemført en række ændringer i udlændingelovens regler om udsendelse af afviste asylansøgere og andre udlændinge uden lovligt ophold. Ændringer som kan sætte udlændinges ret til frihed og bevægelsesfrihed under pres.

NYE UDFORDRINGER

- Ved en ændring af udlændingeloven i november 2015 blev det fastsat, at afviste asylansøgere og andre udlændinge uden lovligt ophold, som ikke medvirker til udrejsen, som udgangspunkt skal pålægges opholdspligt i et udrejsecenter og regelmæssig meldepligt til politiet. Det blev også besluttet at oprette et nyt udrejsecenter i Jylland.
- Ved samme lovændring blev det desuden fastsat, at de nævnte udlændinge "så vidt muligt skal frihedsberøves". For afviste asylansøgere dog kun hvis andre mindre indgribende foranstaltninger i form af meldepligt, opholdspligt i udrejsecenter og kostpengeordning ikke er tilstrækkelige til at sikre medvirken til udrejsen.
- Justitsministeriet nedsatte i november 2014 en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra Justitsministeriet, Rigspolitiet og Udlændingestyrelsen, som skal se på, hvad der kan gøres for at sikre en bedre overholdelse af melde- og opholdspligten for personer på "tålt ophold". Arbejdsgruppen har endnu ikke afgivet deres rapport, men udlændinge- og integrationsministeren svarede blandt andet i et folketingsspørgsmål i januar 2016, at hun var ved at overveje initiativer, der kan medvirke til at sikre en bedre overholdelse af opholds- og meldepligten. Der vil endvidere blive set på muligheden for at frihedsberøve og på at nedsætte de økonomiske ydelser, og om muligt skærpe den gældende ordning for brug af fodlænke.
- De nævnte lovændringer og initiativer kan rejse spørgsmål i forhold til blandt andet Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5 om retten til frihed og 4. tillægsprotokol artikel 2 om retten til bevægelsesfrihed.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Udvisning og udlevering af personer fra Danmark er et område med menneskeretlige udfordringer. I delrapporten om "Udvisning og udlevering" kan du læse om følgende temaer:

- Udvisning ved dom på grund af kriminalitet
- Udvisning af terrorismistænkte udlændinge
- Brugen af diplomatiske garantier i forbindelse med blandt andet udleveringer
- Udlændinge på tålt ophold
- Opholds- og meldepligt for afviste asylansøgere og andre udlændinge uden lovligt ophold i Danmark.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- tager initiativ til at ændre udlændingeloven, så udlændingemyndighederne løbende skal vurdere, om der for den enkelte udviste udlænding på tålt ophold er opstået "særlige grunde", herunder af familiemæssig karakter, og at myndighederne af egen drift skal genoptage asylsagen for at vurdere, om vedkommende kan generhverve sin opholdstilladelse i Danmark. Det kan tillægges vægt, hvis den pågældende igennem længere tid har været pålagt opholds- og meldepligt, og at udsendelse forekommer udsigtsløs.
- genovervejer reglerne om opholds- og meldepligt for udlændinge på tålt ophold for at sikre, at forholdene for disse udlændinge er i overensstemmelse med Danmarks menneskeretlige forpligtelser.

Vi anbefaler også, at danske myndigheder:

- jævnligt tager konkret og individuelt stilling til, om det vil være i strid med forbuddet mod umenneskelig og nedværdigende behandling i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 at pålægge en udlænding på tålt ophold fortsat opholds- og meldepligt.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 19

UREGISTREREDE MIGRANTER

Ingen kender det præcise antal uregistrerede migranter i Danmark. Da Lægeforeningen, Dansk Flygtningehjælp og Røde Kors i 2010 udarbejdede deres første notat om de uregistrerede migranternes problemer, henviste de til forskningsrapporter, der antog, at antallet af uregistrerede migranter i Danmark lå mellem 1.000 og 5.000 personer. I 2014 anslog Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, at antallet lå mellem 20-22.000 personer. Ifølge en undersøgelse foretaget af Rockwool Fondens Forskningsenhed i 2014 lå tallet mellem 20.000 og 50.000. Tallene er således yderst usikre, men med den nuværende flygtningekrise må det antages, at antallet af uregistrerede migranter i Danmark er stigende.

De uregistrerede migranter har vidt forskellige opholdsgrundlag. Nogle har ret til at opholde sig i Danmark en kortere eller længere periode, mens andre slet ikke har ret til at opholde sig her. De har dog alle det tilfælles, at deres opholdsstatus giver begrænsede rettigheder efter dansk lovgivning eller giver begrænsede muligheder for at gøre brug af sådanne rettigheder på grund af risikoen for registrering, tilbageholdelse og udsendelse. Uregistrerede migranter er således sårbare i forhold til at få opfyldt basale økonomiske og sociale rettigheder og behov, men er også sårbare over

for udnyttelse og overgreb, herunder at blive udsat for menneskehandel m.v.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Københavns Kommune har i begyndelsen af 2015 etableret et transitprogram i samarbejde med en række frivillige organisationer. De frivillige organisationer yder som led i programmet forskellige typer af indsatser rettet mod hjemløse uregistrerede migranter, herunder sundhedsydelser, overnatning, rådgivning og væresteder. Københavns Kommunes Borgerrepræsentation har besluttet at afsætte 2,7 millioner kroner årligt fra 2016-2019 til at videreføre transitprogrammet.
- Satspuljepartierne afsatte med satspuljeaftalen for 2015 6,7 millioner kroner til etablering af nødovernatningstilbud til uregistrerede migranter i perioden januar til marts 2015 og vinteren 2015/2016, og partierne har med satspuljeaftalen for 2016 afsat 8,2 millioner kroner til oprettelse af nødovernatningstilbud i vintrene 2016/2017 og 2017/2018.

NYE UDFORDRINGER

Folketinget vedtog i november 2015, at alle personer uden lovligt ophold som udgangspunkt skal frihedsberøves samt en udvidet adgang til at frihedsberøve udlændinge med henblik på at fastlægge vedkommendes identitet og foretage registrering. Lovændringen medfører også mulighed for, at udlændinge-, integrations- og boligministeren i særlige tilfælde kan suspendere kravet om domstolsprøvelse af en frihedsberøvelse inden for tre døgn. Dette er tiltænkt til situationer, hvor et stort antal asylansøgere kommer til Danmark, men suspensionen af tidsfristen for domstolsprøvelse vil gælde for alle frihedsberøvede udlændinge. Institutet kritiserede reglerne for at give regeringen hjemmel til at træffe beslutninger i strid med Danmarks internationale forpligtelser.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række menneskeretlige udfordringer i forhold til uregistrerede migranternes menneskerettigheder. I delrapporten om "Uregistrerede migranter" kan du læse om følgende temaer:

- Uregistrerede migranternes adgang til sundhedsydelse
- Uregistrerede migranter og hjemløshed
- Politiets udlændingekontrol og strafforfølgning
- Menneskehandel

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen tager initiativ til at:

- udarbejde en samlet politik i forhold til uregistrerede migranter i overensstemmelse med menneskeretlige standarder.
- fastsætte regler, der sikrer, at uregistrerede kvinder har ret til kontrol og behandling under graviditet, fødsel og barsel samt adgang til abort.
- præcisere sundhedslovgivningen, således at uregistrerede børn har ret til samme sundhedsydelser som børn med opholdsret i Danmark, herunder tilbud om børneundersøgelser og børnevaccinationsprogrammer m.v.
- sikre akutte overnatningstilbud til hjemløse uregistrerede migranter hele året.

Vi anbefaler også, at Justitsministeriet og Rigspolitiet:

- ophører med at anvende såkaldte 'straksbøder' til udlændinge.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 20

VÆBNET KONFLIKT

I 2015 er der både iværksat og fortsat initiativer, som vil styrke, at den humanitære folkeret og menneskeret bliver overholdt under internationale militære operationer og væbnet konflikt.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- Arbejdet med at udvikle den danske militærmanual er fortsat i 2015. Der er blevet holdt offentlige møder om militærmanualen, og et udkast til militærmanual er blevet sendt i ekstern høring i januar 2016.
- Militærmanualen vil adressere en række af de spørgsmål, som er opstået de senere år med Danmarks aktive internationale militære indsats. Udenrigsministeriet har oplyst over for instituttet, at det bliver et "vigtigt element i den kommende manual netop at adressere spørgsmålet om, i hvilket omfang danske styrker er forpligtet af menneskerettighederne i forbindelse med deltagelsen i internationale operationer i udlandet og samspillet mellem den humanitære folkeret og menneskerettighederne". Manualen vil blandt andet berøre beskyttelsen af frihedsberøvede og danske forpligtelser ved overdragelse af frihedsberøvede til en anden stat. Forsvarsministeriet har oplyst, at en række af instituttets anbefalinger vil blive nærmere behandlet i forbindelse med udarbejdelsen af den danske militærmanual.
- Forsvarsministeriet har i 2015 fortsat samarbejdet med og kapacitetsopbygget det afghanske nationale menneskerettighedsinstitut (Afghanistan Independent Human Rights Commission, AIHRC) blandt andet så kommissionen vil kunne føre uafhængige tilsyn med fanger i afghanske fængsler, herunder de danske fanger.
- Forsvarsministeriet gennemførte i 2014 og 2015 en reorganisering af Forsvarets Auditørkorps, blandt andet med det formål at styrke uafhængigheden i behandlingen af militære straffesager. Der er efter vores opfattelse behov for yderligere tiltag for at styrke Auditørkorpsets uafhængighed, samt mere generelt at styrke monitoreringen af danske styrkers virke under væbnet konflikt.

- Der verserer en erstatningssag ved Østre Landsret mod den danske stat i forbindelse med danske styrkers håndtering af fanger i Irak i 2004. Den vil formentlig afklare visse folkeretlige tvivlsspørgsmål.
- Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) gennemførte i 2015 en udredning om de danske erfaringer med at integrere den humanitære folkeret (IHL) og de internationale menneskerettigheder (IHRL) i trænings- og kapacitetsopbygningsprojekter i tredjelande. Det anbefales blandt andet i udredningen, at der i det nordiske forsvarssamarbejde (NORDEFKO) bliver tilvejebragt et særligt fokus på trænings- og kapacitetsopbygning inden for IHL og IHRL.

NYE UDFORDRINGER

- Regeringen har i 2015 besluttet at nedlægge den undersøgelseskommission, der skulle undersøge den danske krigsdeltagelse i Irak og Afghanistan. Undersøgelseskommissionen blev nedsat af den tidligere regering i 2012 og skulle have afgivet beretning i 2017. Det fremgår af regeringsgrundlaget, "Sammen for Fremtiden" fra juni 2015, at regeringen finder, at grundlaget for den danske deltagelse i Irakkrigen og forhold omkring danske soldaters tilbageholdelse af personer under den danske krigsdeltagelse i henholdsvis Irak og Afghanistan allerede er tilstrækkeligt belyst. Justitsministeren besluttede den 2. juli 2015, at Irak- og Afghanistankommissionen skulle ophøre med sin virksomhed.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- FN's torturkomité udtrykte i forbindelse med Danmarks eksamination i november 2015 bekymring over lukningen af Irak- og Afghanistankommissionen. Komitéen anbefaler, at overdragelsen af fanger undersøges af et uafhængigt organ.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har de seneste år medvirket i en række internationale militære operationer og deltaget aktivt som krigsførende part i flere væbnede konflikter, blandt i Afghanistan, Irak, Libyen og senest i Mali i 2013.

Der er derfor opstået en række nye folkeretlige spørgsmål i forhold til Danmarks krigsdeltagelse. Dels hvornår det er lovligt at deltage i væbnet konflikt (jus ad bellum), dels hvilke folkeretlige regler, der regulerer selve krigsførelsen (jus in bellum).

I Statusrapportens delrapport om "Væbnet konflikt" kan du læse om følgende temaer:

- Hvilket retligt grundlag opererer danske styrker under?
- Tilbageholdelse og frihedsberøvelse af fanger
- Overdragelse af fanger
- Beskyttelse af børn

- Danske styrkers samarbejde med og kapacitetsopbygning af andre staters væbnede styrker
- Danske soldater, tolkes og andet følgepersonels rettigheder
- Undersøgelse af menneske- og folkeretsbrud
- Undervisning i humanitær folkeret og menneskeret.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at:

- Forsvarsministeriet, Udenrigsministeriet og Justitsministeriet tydeliggør, i hvilket omfang danske styrker i internationale operationer er bundet dels af menneskerettighederne, dels af grundloven og anden dansk lovgivning.
- Forsvarsministeriet færdiggør den daværende Forsvarskommandos interne undersøgelse om håndtering af fanger i Irak. Undersøgelsen blev stoppet i 2012, da Irak- og Afghanistan kommissionen blev nedsat.
- Forsvarsministeriet og Udenrigsministeriet undersøger og redegør for, om Forsvarets Auditørkorps (FAUK) lever op til de processuelle undersøgelseskrav, der stilles efter blandt andet ændres til "Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 2, herunder om FAUK har den fornødne institutionelle, hierarkiske og praktiske uafhængighed af Forsvaret.

- Udenrigsministeriet og Forsvarsministeriet tager initiativ til at oprette et permanent monitorerings- og rådgivningsorgan, som sikrer, at Danmark lever op til folkeretlige og menneskeretlige forpligtelser under internationale operationer.
- Forsvarsministeriet udarbejder en politik for rettidig omhu ("Due Diligence") ved støtte til og samarbejde med andre staters væbnede styrker.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 21

YTRINGS- OG FORSAMLINGSFRIHED

Ytringsfrihed er i høj grad blevet debatteret det seneste år. De tragiske angreb i både Paris og København i 2015 understreger, at det kan være forbundet med reel og alvorlig fare at bruge sin ytrings- og forsamlingsfrihed. Det gælder særligt, når man ytrer sig via kunst og satire, der har en stor mediemæssig gennemslagskraft på tværs af landegrænser og kulturelle og sproglige barrierer.

Angrebene i Paris og København har også fået debatten om straf for tilskyndelse til terrorisme til at blusse op. Straffeloven begrænser nemlig ytringsfriheden for "den, der offentligt udtrykkeligt billiger til terror".

Siden karikaturkrisen i 2005 har der i det hele taget været offentlig og politisk debat om, i hvilket omfang dansk ret bør tage hensyn til ytringsfriheden. Straffelovrådet afgav i 2015 betænkning som gennemgår de juridiske konsekvenser af en eventuel ophævelse af straffelovens blasfemiforbud. Den daværende regering besluttede ikke at stille forslag om en ophævelse af forbuddet.

Udvalget om offentligt ansattes ytringsfrihed og whistleblowerordninger afgav betænkning

i april 2015. Udvalget har blandt andet fundet, at der er behov for en fortsat og løbende informationsindsats om offentligt ansattes ytringsfrihed. Udvalget finder ikke, at der er behov for at lovgive om offentligt ansattes ytringsfrihed. Et enigt udvalg finder heller ikke, at der skal gennemføres lovgivning om whistleblowerordninger, men anbefaler i stedet for, at den enkelte myndighed overvejer, om det er hensigtsmæssigt, at etablere en whistleblowerordning på sit område.

Offentlighedsloven fra 2014 har også i 2015 medført kritik. Loven vil blive evalueret af Folketingets Ombudsmand i 2017.

Østre Landsret afsagde i september 2015 dom i den såkaldte "Tibet-sag". Under den kinesiske præsidents besøg i Danmark i 2012 fratog politiet blandt andet demonstranternes tibetanske flag. Under landsretssagen kom der nye oplysninger frem, der kan tyde på, at politiet ikke har sikret borgernes grundlovssikrede ret til ytrings- og forsamlingsfrihed. Hvor ansvaret skal placeres afventer undersøgelser fra Den Uafhængige Politiklagemyndighed og fra en undersøgelseskommission nedsat af justitsministeren.

I forlængelse af dette har tænketanken Justitia foretaget en undersøgelse, der viser, at der i de seneste 10 år er sket en stigning i antallet af registrerede administrative frihedsberøvelser efter politiloven. Det fremgår af et svar til Folketinget, at Rigspolitiet ikke kan "identificere en entydig årsag til stigningen". Justitsministeren har bedt Rigspolitiet om en redegørelse.

NYE UDFORDRINGER

- Der er en stigende tendens til trusler, angreb og hadefulde ytringer imod personer, der deltager i den offentlige debat. Det kan medføre, at borgere afholder sig fra at deltage i den offentlige debat, i debatarrangementer og forsamlinger mv.
- Den tidligere regering besluttede på baggrund af Straffelovrådets vurdering ikke at stille forslag om en ophævelse af straffelovens blasfemiforbud.
- Frygten for terror og vold fører til indskrænkninger i alle borgeres rettigheder ved en øget anvendelse af straffelovens begrænsninger af ytrings- og informationsfriheden som led i terrorbekæmpelsen.

DANSKE FORHOLD ER I 2015 OG STARTEN AF 2016 BLEVET VURDERET AF INTERNATIONALE ORGANER

- Danmark er i 2015 blevet eksamineret af FN's Racediskriminationskomité. Komitéen har blandt andet anbefalet, at Danmark tager effektive skridt til at bekæmpe hadefuld tale, herunder racistiske ytringer på internettet. Politikerne er forpligtet til at skabe tolerance og interkulturel forståelse mellem forskellige grupper. Komitéen har også anbefalet, at Danmark udvikler en national handlingsplan mod racisme, herunder med særlig fokus på at bekæmpe hadforbrydelser.
- I januar 2016 blev Danmark eksamineret af FN's Menneskerettighedsråd ved den såkaldte Universelle Periodiske Bedømmelse (UPR). Danmark blev blandt andet anbefalet at afkriminalisere injurier og alene lade det være et civilretligt spørgsmål.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Danmark har en række udfordringer knyttet til ytringsfrihed. I delrapporten om "Ytringsfrihed" kan du læse om følgende temaer:

- Offentligt ansattes ytringsfrihed
- Hadefuld tale
- Blasfemiforbuddet i straffeloven.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- iværksætter initiativer for at udbrede kendskabet til reglerne om offentligt ansattes ytringsfrihed, især klargør forholdet til loyalitetspligten.
- tager initiativ til at lovgive om delt bevisbyrde og øget godtgørelse ved uberettiget afskedigelse i sager om offentligt ansattes ytringsfrihed.
- overvejer at forsøge med en whistleblower-ordning på udvalgte områder.
- tager initiativ til at ophæve kriminaliseringen af blasfemi efter straffelovens § 140.

Vi anbefaler også, at Justitsministeriet og Rigspolitiet:

- sørger for at ytrings- og forsamlingsfriheden i højere grad bliver sikret i forbindelse med politiske ytringer og offentlige forsamlinger.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

KAPITEL 22

ÆLDRE

I 2015 har både Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og FN haft fokus på at beskytte ældres rettigheder.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i maj 2015 i en dom udtalt, at den slovenske stat havde krænket retten til retfærdig rettergang, fordi den krævede, at en ældre borger, som ikke havde IT-kendskab, skulle holde sig informeret gennem digitale medier eller svært tilgængelige trykte medier.

I FN-regi er en arbejdsgruppe fortsat i gang med at udvikle en anbefaling eller måske en retligt forpligtende konvention om ældres rettigheder.

I en dansk sammenhæng er der fortsat mangel på viden om vold og overgreb mod ældre. Der savnes redskaber til at håndtere mistanke om overgreb. I enkelte regioner er der dog opmærksomhed på området. Region Midtjylland har, på linje med et tilsvarende beredskab i Region Hovedstaden, udarbejdet retningslinjer for, hvordan sundhedspersonalet skal identificere og håndtere tegn på overgreb på patienter. De øvrige regioner har ikke formuleret nogen politik på området.

Sundheds- og Ældreministeriet har sendt udkast til forslag om ændring af blandt andet sundhedsloven i høring. Med lovændringen bliver der givet mulighed for, at regionerne kan påsætte personlige alarm- og pejlesystemer på varigt inhabile indlagte patienter, og det bliver muligt at tilbageholde disse patienter.

Institut for Menneskerettigheder har iværksat en undersøgelse af, om magtanvendelse i særlige tilfælde bør være muligt for at sikre varigt inhabile personers lige adgang til behandling for somatisk sygdom.

MENNESKERETLIGE FORBEDRINGER

- De statslige myndigheder har arbejdet med ældres rettigheder, herunder særligt svækkede og inhabiles rettigheder.
- En ændring af serviceloven, der trådte i kraft 1. januar 2016, skal sætte mere fokus på de svageste ældre ved forebyggende hjemmebesøg. Til gengæld hæves aldersgrænsen til 80 år for de årlige hjemmebesøg, hvor aldersgrænsen før var 75 år. Kommunerne skal tilbyde forebyggende

hjemmebesøg til ældre mellem 65-79 år, der er i en særlig vanskelig livssituation, for eksempel fordi de har mistet en ægtefælle, er særligt isolerede eller er blevet udskrevet fra hospital.

- Der er på finansloven for 2015 afsat 75 mio. kr. og for 2016 afsat 150 mio. kr. til, at kommunerne efter den såkaldte klippekortsmodel kan tilbyde de svageste hjemmehjælpsmodtagere ekstra tid på mindst en halv time om ugen. Det betyder, at den enkelte hjemmehjælpsmodtager selv kan vælge, hvordan tiden skal bruges efter aftale med sin hjemmehjælp.
- Socialstyrelsen har udgivet en række pjecer og vejledninger om demens, blandt andet om at forebygge udadreagerende adfærd hos personer med demens og om magtanvendelse.
- Ankestyrelsen har udgivet sin undersøgelse af "Kommunernes håndtering af magt-anvendelsesreglerne over for borgere med demens". Her fremgår det, at der i praksis er tvivl om, hvornår noget er magtanvendelse, og at der sker fejl i hver anden sag. Social- og Indenrigsministeriet vil på den baggrund revidere sin vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne.
- Sundheds- og Ældreministeriet arbejder på en national handlingsplan, der skal styrke indsatsen for demensramte i Danmark.
- Flere myndigheder og organisationer arbejder med demensindretning og sikring af plejeboliger.
- Det er nu muligt for kommunalbestyrelserne at forenkle dispensationsprocesserne på flere vigtige områder. Af relevans for ældre, som ikke kan håndtere IT, er det gjort muligt at give dispensation én gang for ansøgninger til forskellige typer af pension og tillæg til pensioner, forskellige former for boligstøtte, for EU-sygesikringskort og begravelseshjælp.

NYE UDFORDRINGER

Den fælles offentlige digitaliseringsstrategi, der som udgangspunkt betyder obligatorisk digital selvbetjening for alle borgere, er i 2015 blevet fuldt implementeret. Fritagelse skal som hovedregel søges enkeltvis for hvert område, der er omfattet af den obligatoriske digitale kontakt, og det er fortsat myndighederne, der bestemmer, hvem der kan fritages.

HER KAN MENNESKERETTIGHEDERNE STYRKES I DANMARK

Ældre mennesker har ret til værdighed, personlig integritet og skal beskyttes mod nedværdigende behandling. Danmark kan styrke indsatsen for at sikre ældre menneskers rettigheder på flere områder. I delrapporten om "Ældre" kan du læse om følgende temaer:

- Beskyttelse af svage ældre mod overgreb
- Demente ældres pleje
- Digitalisering af kommunikation med det offentlige.

ANBEFALINGER

Institut for Menneskerettigheder anbefaler blandt andet, at regeringen:

- sikrer, at frontpersonalet har tilstrækkelig viden om forebyggelse, identifikation og rapportering om overgreb mod ældre.
- giver mulighed for en generel fritagelse for digital kommunikation til svage ældre.
- tager initiativ til at ændre – ikke alene vejledningen om magtanvendelse over for voksne – men også serviceloven og magtanvendelsesbekendtgørelsen, så det sikres, at plejepersonalet ikke kommer i situationer, hvor de skal vælge mellem på den ene side at undlade at give demente og andre med betydelig og varigt nedsat funktionsevne den nødvendige omsorg eller på den anden side yde omsorgen uden lovgrundlag.
- fremsætter lovforslag om ændring af sundhedsloven, så det efter omstændighederne bliver muligt at imødekomme afgørende behandlingsbehov hos varigt inhabile patienter, uanset at de modsætter sig behandlingen.

Vi anbefaler også, at myndighederne:

- tillægger borgerens egen vurdering af sine it-kompetencer og adgang til det nødvendige udstyr betydelig vægt i vurderingen af, om der skal gives dispensation fra den digitale selvbetjening.

Læs den fulde tekst og alle anbefalinger på menneskeret.dk/status.

